

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jani Taiminen

Sosiaaliturvajärjestelmä osallisuuden tuottajana

Sosiaaliturvauudistuksen kynnyksellä

Opinnäytetyö
Syksy 2024
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Jani Taiminen

Työn nimi alaotsikoineen: Sosiaaliturvajärjestelmä osallisuuden tuottajana:
Sosiaaliturvauudistuksen kynnyksellä

Ohjaaja: Anu Aalto

Vuosi: 2024

Sivumäärä: 44

Liitteiden lukumäärä: 0

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on ehkä historiansa suurimman remontin edessä. Valmisteleva työ sosiaaliturvajärjestelmän uudistamiseksi on jo käynnissä. Onkin aiheellista pyrkiä tuomaan kuuluviin myös heidän ääntänsä, joiden henkilökohtainen talous on sosiaalietuuksista riippuvainen. Sosiaalityö on myös sosiaalipoliittista työtä, ja näin ollen jokaisella sosiaalialalla työskentelevällä on velvollisuus ottaa osaa keskusteluun.

Teoriaosuudessa perehdytään nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän syntyyn, sillä se osaltaan selittää, miksi nykyinen järjestelmä on niin monimutkainen. Lisäksi käsitellään muita nykyjärjestelmän epäkohtia. Perehdytään myös osallisuuden ja hyvinvointivaltiomallin käsitteisiin sekä luodaan katsaus siihen, millaisesta osasta väestöä puhutaan, kun puhutaan henkilöistä, joilla on akuutti tarve tai erittäin mahdollinen tarve turvautua sosiaalietuuksiin.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Haastateltaviksi valikoitui henkilöitä, joiden talous on tällä hetkellä sosiaalietuuksien varassa tai talous on ollut etuuksien varassa viimeisen vuoden aikana. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin. Aineiston analysointitavaksi valittiin teemoittelu.

Tulokset esitettiin neliosalliseksi jaetun osallisuusindikaattorin läpi katsottuna. Saatujen tulosten mukaan nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä on seikkoja, jotka tuottavat osallisuuden kokemusta, sekä seikkoja, jotka heikentävät osallisuuden kokemusta. Tulokset kuitenkin painottuivat seikkoihin, jotka heikensivät osallisuuden kokemusta. Näin ollen sosiaaliturvajärjestelmä uudistusta pohdittaessa olisikin syytä keskittyä siihen, mitkä mekanismit voisivat olla osallisuuden kokemusta vahvistavia. Itse uudistukselle asetetut tavoitteet ovat täyttyessään osallisuutta edistäviä. Nähtäväksi kuitenkin jää, miten hyvin uudistuksen tavoitteet pystytään täyttämään tämänhetkisessä poliittisessa ympäristössä. Tällä hetkellä uutisointi on keskittynyt leikkauksiin, jotka heikentävät ihmisten taloudellisia resursseja. Voidaan ehkä ajatella, että niukemmilla resursseilla on myös vaikeampi tuottaa osallisuuden kokemusta, oli kyse siten henkilöstä itsestään tai yhteiskuntamme roolista osallisuuden kokemuksen tuottajana.

¹ Asiasanat: sosiaaliturvajärjestelmä uudistus, osallisuus, sosiaaliturva, hyvinvointivaltio

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author: Jani Taiminen

Title of thesis: The social security system as a producer of inclusion: On the verge of social security reform

Supervisor(s): Anu Aalto

Year: 2024

Number of pages: 44

Number of appendices: 0

The Finnish social security system is perhaps facing the largest overhaul in its history. Preparatory work for reforming the social security system is already underway. Therefore, it is essential to ensure that the voices of those whose personal finances depend on social benefits are heard. Social work is also social policy work, and as such, everyone working in the social sector has a responsibility to participate in the discussion.

The theoretical section delves into the origins of the current social security system, as this partly explains why the current system is so complex. In addition, other shortcomings of the current system are also addressed. Concepts of inclusion and the welfare state model are explored, and an overview is provided of the population segment we are referring to when discussing people who have an acute or highly likely need to rely on social benefits.

The thesis was conducted as a qualitative study. Data were collected through themed interviews. The interviewees were selected based on their current or recent (within the last year) reliance on social benefits for financial support. The interviews were recorded and then transcribed. Thematic analysis was chosen as the method of data analysis.

The results were presented through a four-part inclusion indicator. According to the results, the current social security system contains elements that foster a sense of inclusion, as well as elements that diminish the sense of inclusion. However, the results emphasized factors that weakened the sense of inclusion. Thus, when considering social security reform, it would be necessary to focus on which mechanisms could strengthen the sense of inclusion. The goals set for the reform, if achieved, would promote inclusion. However, it remains to be seen how well these goals can be met in the current political environment. Now, media coverage is focused on cuts that reduce people's financial resources. It could be argued that with fewer resources, it is also more difficult to foster a sense of inclusion, whether it concerns the individual themselves or society's role in generating that sense of inclusion.

¹ Keywords: renew of social security system, inclusion, social security, welfare state

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	8
3 SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄ UUDISTUKSEN EDESSÄ.....	10
3.1 Suomalainen sosiaaliturva lähtee rakentumaan	10
3.2 Nykijärjestelmän kivijalka lähtee syntymään	10
3.3 Lamasta 2000-luvulle ja nykyjärjestelmän monimutkaisuus	12
3.4 Väliinputoajat ja kannustinloukut.....	13
4 HYVINVOINTIVALTIO JA OSALLISUUS HYVINVOINNIN TUOTTAJANA ..	14
4.1 Pohjoismaiden hyvinvointivaltio	14
4.2 Kokemus osallisuudesta rakentaa hyvinvointia.....	15
5 KÖYHYYS SUOMESSA	17
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
6.1 Tutkimusaineiston kerääminen, käsittely ja analysointi.....	21
6.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	23
7 TULOKSET	25
7.1 Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus	25
7.2 Koetut osallistumismahdollisuudet	30
7.3 Kuulumisen tunne	33
7.4 Merkityksellisyyden tunne	34
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8.1 Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus	37
8.2 Koetut osallistumismahdollisuudet	38
8.3 Kuulumisen tunne	39
8.4 Merkityksellisyyden tunne	39
9 POHDINTA.....	41

LÄHTEET	42
---------------	----

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Hyvinvointivaltion luokittelut.....	14
Kuvio 2. Osallisuuden kokemuksen jäsenitys osallisuusindikaattorissa	16
Kuvio 3. Pienituloisten henkilöiden lukumäärä kahdella eri pienituloisuusrajalla 2010–2021.	18
Kuvio 4. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuus, % 2018–2021	19
Kuvio 5. Suurin vaikeuksien tai vaikeuksien toimeen tulevaisuudessa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % 2004–2022.....	20
Kuvio 6. Aineiston analyysin prosessi.....	22

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan ensin opinnäytetyön taustoja ja tavoitteita, jonka jälkeen paneudutaan siihen, miten sosiaaliturva on rakentunut Suomen itsenäistymisestä tähän päivään. Tällä pyritään tuomaan lukijalle ymmärrys siitä, miten nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on pääpiirteittäin syntynyt. Nykyjärjestelmän syntymisen hahmottaminen on tärkeää, sillä se on myös osa järjestelmän ongelmaa. Tämän jälkeen tarkastellaan nykyisen järjestelmän ongelmakohtia, joita käynnissä olevalla sosiaaliturvauudistuksella pyritään pääasiassa korjaamaan.

Lisäksi opinnäytetyössä perehdytään niihin periaatteisiin ja arvoihin, joilla suomalaista sosiaaliturvaa on läpi historian kehitetty. Näitä tarkastellaan pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin sekä osallisuuden kokemuksen näkökulmista. Osaltaan näiden periaatteiden pohjalta on syntynyt myös vuonna 1995 uudistettu perustuslaki, jonka tulisi ohjata valtiovaltaa sosiaaliturvaan tehtävien muutoksien osalta.

Ennen opinnäytetyön toteutuksen läpikäyntiä esitetään lyhyesti lukujen valossa, millaisesta määrästä suomalaisia keskustelemme, kun keskustelemme sosiaaliturvasta. Sosiaaliturva on tarkoitettu tukemaan kaikkia Suomessa asuvia henkilöitä, jotka ovat sosiaaliturvaan oikeutettuja. Toiset ovat kuitenkin enemmän sosiaaliturvan tarpeessa kuin toiset. Tätä pyritään tuomaan esille osoittamalla, kuinka suuri osa suomalaisista elää köyhyydessä tai on köyhyys- ja syrjäytymisriskissä eli toisin sanoen ovat heikommassa asemassa.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja sen tarkoituksena on tuoda kuuluviin sosiaalietuuksien saajien kokemuksia osallisuutta lisäävistä tai heikentävistä tekijöistä. Tämä on tärkeää, sillä sosiaalityö pitää sisällään rakenteellisen sosiaalityön, joka on poliittis-sosiaalista työtä. Rakenteellinen sosiaalityö on kaikkien sosiaalialalla työskentelevien asiantuntijoiden velvollisuus.

Opinnäytetyössä on haastateltu henkilöitä, jotka elävät sosiaalietuuksien varassa tai ovat viimeisen vuoden aikana olleet sosiaalietuuksien tarpeessa. Haastatteluiden tarkoituksena on tuoda esille heidän kokemuksiaan siitä, miten nykyinen järjestelmä toimii ja millaisia muutoksia he kaipaavat järjestelmään osallisuuden näkökulmasta. Saadut tulokset tuovat ajantasaista ymmärrystä sosiaalialalla työskenteleville henkilöille ja sosiaalialan opiskelijoille siitä, millainen sosiaaliturva voisi edistää tai heikentää osallisuutta.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on uudistuksen edessä (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023). Sosiaali- ja terveysministeriö linjaa uudistuksen tavoitteeksi ihmisen näkökulmasta selkeämmän ja joustavamman järjestelmän, joka kannustaa työntekoon ja mahdollistaa työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Uudistuksen edistämiseksi on perustettu sosiaaliturvakomitea, jonka tehtävänä on tuottaa ehdotuksia ja aloitteita sosiaaliturvan uudistamiseksi sekä toteuttaa niitä koskevat esiselvitykset ja arvioinnit.

Opinnäytetyön tarkoituksena on taustoittaa sosiaaliturvajärjestelmän nykytilaa ja sen syntyhistoriaa, joka on osiltaan johtanut päätökseen sosiaaliturvauudistuksesta. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteiksi on asetettu sujuvampi, yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi sosiaaliturvajärjestelmä (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023). Opinnäytetyössä tarkastellaan tarkemmin osallisuuden kokemusta, jonka näkökulmasta näitä voidaan ajatella hyvinä tavoitteina ja lähtökohtina sosiaaliturvauudistukselle. Osallisuuden kokemus jäsennetään neliosaiseksi osallisuusindikaattoriksi. Indikaattorissa 10 osallisuuden väittämää on tiivistetty neljäksi osallisuuden ulottuvuudeksi, jotka ovat A) elämän ja toimintoympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus B) koetut osallistumismahdollisuudet C) kuulumisen tunne ja D) merkityksellisyyden tunne (Karvonen ym., 2022, s. 95–97). Aineistosta esiin nousseet tulokset ja analyysi on toteutettu osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna.

Rakenteista vapaata sosiaalityötä ei ole olemassa ja sosiaaliturvan voidaan ajatella olevan yksi keskeisistä rakenteista, joka sosiaalityöhön vaikuttaa (J. Heinonen ym., 2017, s. 14–18). Sosiaalityöstä on myös luonnehdittu, että se on sosiaalispoliittista toimintaa. Sosiaalispoliittisia päätöksiä tehdessä yhteiskunnalla on aina mahdollisuus vaikuttaa siihen, nähdäänkö luotavat rakenteet yhteiskunnassa toimenpiteinä, joilla tehdään vain se, mikä juuri ja juuri tarkastelun kestää vai pyritäänkö rakenteista luomaan sellaiset, että ne palvelevat kansalaisia ja aidosti tukevat heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Niinpä tässä opinnäytetyössä onkin katsottu tärkeäksi ja aiheelliseksi tuoda esiin sosiaalietuuksien varassa elävien ihmisten kokemuksia sosiaaliturvasta osaksi sosiaaliturvauudistuskeskustelua. Toivon mukaan tämä opinnäytetyö tuo näyttöä sosiaalityötä tekeville ja sosiaalialaa opiskeleville henkilöille siitä, millaisia toiveita ja näkemyksiä heidän asiakkailleen saattaa olla sosiaaliturvauudistuksesta. Sosiaalityötä tekevät henkilöt ovat avainasemassa tuomaan heikommassa asemassa olevien ääntä kuuluviin.

Edellä mainitun toteutumiseksi opinnäytetyössä haastateltiin sosiaalietuuksien turvin eläviä henkilöitä ja kysyttiin heidän kokemuksistaan sosiaaliturvan varassa elämisestä sekä näkemysistään hyvästä sosiaaliturvasta. Tämän jälkeen aineistosta on tehty teema-analyysi, jonka pohjalta tulokset esitetään osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna. Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen:

1. Miten osallisuuden kokemus toteutuu tai on toteutumatta nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna?
2. Mikä haastaa osallisuuden toteutumista tai osallisuuden kokemusta osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna?

3 SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄ UUDISTUKSEN EDESSÄ

3.1 Suomalainen sosiaaliturva lähtee rakentumaan

Suomalaista sosiaalietuusjärjestelmää ja toimeentuloturvaa on luonnehdittu tilkkutäkkimäiseksi (Kosonen, 2017; Mattila ym., 2021, s.51). Tämä johtuu siitä, että maan vaurauden kasvaessa etuuksia on aina tuotu lisää, eikä järjestelmä ole kokenut kertaakaan uudistusta, jossa järjestelmää olisi uudistettu kokonaisuutena. Aluksi käydään läpi historiaa, josta selviää, millaisissa vaiheissa nykyinen tilkkutäkkijärjestelmä on syntynyt. Tämän jälkeen paneudutaan järjestelmän monimutkaisuuden lisäksi sen muihin keskeisiin ongelma-kohtiin.

Suomi itsenäistyi joulukuussa 1917. Pian tämän jälkeen tammikuussa 1918 puhkesi sisällissota, jota myös kansalaissodaksi kutsutaan (Niemelä & Salminen, 2006, s. 9). Tämä käytännössä tarkoitti sitä, että itsenäisen Suomen ensimmäiset merkittävät sosiaaliturvaa koskevat lait säädettiin vasta 1920-luvulla. Köyhäinhuitolaki säädettiin vuonna 1922 ja vuonna 1924 säädettiin eläkelaki, joka koski käytännössä vain valtion virkamiehiä. Vuonna 1925 säädettiin itsenäisen Suomen ensimmäisestä työväen tapaturmavakuutuksesta. Voidaan siis katsoa, että Suomessa ei vielä 1920-luvun jälkeen ollut sosiaaliturvassa minkäänlaista toimeentuloturvaa. Lisäksi valtaosa väestöstä oli vakuutusmuotoisen sosiaaliturvan ulkopuolella.

1930-luvun loppupuolella saatiin lisää uudistuksia sosiaaliturvaan, joita voidaan pitää jo merkittävämpinä. Vuonna 1935 saatiin uusi tapaturmavakuutuslaki (Niemelä & Salminen, 2006, s. 10) ja vuonna 1937 uudistettiin kansaneläkelaki, jota seurasi vuonna 1938 säädetty äitiysavustuslaki. Näiden uudistusten voidaan katsoa siirtäneen kehityslinjan työväenvakuutuksesta kansanvakuutukseen.

3.2 Nykyjärjestelmän kivijalka lähtee syntyään

Toisen maailmansodan jälkeen köyhällä Suomella ei juuri ollut varaa kehittää sosiaaliturvajärjestelmäänsä (Niemelä & Salminen, 2006, s. 10–11). 1940-luvun merkittävimmäksi uudistukseksi jäikin lapsilisäjärjestelmän toteuttaminen vuonna 1948. Merkittävää lapsilisäjärjestelmässä oli se, että järjestelmä asetettiin koskemaan kaikkia perheitä ja lapsia. Lapsilisäjärjestelmä merkitsi myös sitä, että useat suomalaiset naiset saivat ensimmäistä kertaa omaa rahaa, sillä tuki maksettiin äideille. Monissa perheissä lapsilisä muodosti myös valtaosan

perheen tuloista, sillä maaseuduilla elettiin osittaisessa luontaistaloudessa. Lapsilisäjärjestelmän lisäksi tapaturmavakuutus ulotettiin kattamaan myös toimihenkilöt vuonna 1948. Vuonna 1949 kaikille synnyttäjille alettiin myöntämään äitiysavustusta.

1950-luvun merkittävin sosiaalipoliittinen uudistus oli vuoden 1956 kansaneläkeuudistus, jossa kansaneläkkeestä poistui ansiosidonnaisuus ja siirryttiin tuloharkinta- ja tasaeläkkeeseen (Niemelä & Salminen, 2006, s. 11). Kansaneläkettä alettiin maksamaan kuukausittain, mikä merkitsi myös sitä, että useat iäkkäät naiset maaseudulla alkoivat saada ensimmäistä kertaa omia säännöllisiä tuloja. Työmarkkinajärjestöt pitivät uudistusta merkittävänä tulonsiirtona maaseudulle ja pienviljelijäväestölle. Vuodessa kokonaiseläkemenot kasvoivat 2,5-kertaisiksi. Samana vuonna hyväksyttiin myös huoltoapulaki, joka korvasi köyhäinhoitolain. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että laki laajennettiin varattomien lisäksi koskemaan myös vähävaraisia, vaikka huollon antamisperiaatteisiin ei juuri muutoksia tehty.

1960-luvun uudistukset aloitettiin välittömästi vuonna 1960 työttömyysturvauudistuksella. Heti perään uudistettiin työeläkelait vuonna 1961 (Niemelä & Salminen, 2006, s. 12–13). Voidaan ajatella, että tässä uudistuksessa malli muutettiin ytimeltään sellaiseksi kuin eläkejärjestelmämme tänä päivänä tunnetaan. Työeläkkeestä tuli ansiosidonnainen ja sen tarkoituksena oli ylläpitää työelämässä saavutettu elintaso eläkkeelle jäättäessä. Kansaneläkkeellä pyrittiin puolestaan tarjoamaan jokaiselle maassa asuvalle vähimmäiseläketurva. Vuonna 1963 voimaan astui sairausvakuutuslaki, joka tarjosi suomalaisille sairaskorvauksen sairauden, raskauden ja synnytyksen varalle. Vakuutuksella oli käytännössä kaksi pääasiallista korvausmuotoa; sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä aiheutuvien tarpeellisten kulujen korvaaminen sekä sairaudesta aiheutuneiden tulonmenetysten korvaus eli sairauspäiväraha. Nämä toivat sosiaaliturvaan merkittävän laajennuksen, jonka ansiosta voidaan katsoa modernin sosiaaliturvan syntyneen.

Eläkkeet olivat jälleen uudistuksen alla 1980-luvulla (Niemelä & Salminen, 2006, s. 16–17). Tällä kertaa uudistukset koskivat suurimmilta osin kansaneläkettä. Kansaneläkkeestä tuli jokaiselle maassa asuvalle henkilökohtainen vähimmäiseläke ja siitä tuli tuloharkinnasta riippumaton. Lisäksi kansaneläke pantiin verolle. Sairaskorvauksen päivärahojen sekä tapaturma- ja liikennevakuutusetuuksien korotukset osana tulopoliittistaratkaisua astuivat voimaan vuonna 1982. Myös nämä etuudet asetettiin veronalaiseksi tuloksi. Työttömyysturvauudistukset astuivat voimaan vuonna 1985. Tässä uudistuksessa tulivat ansio- ja peruspäiväraha, jotka korvasivat työttömyysavustuksen ja työttömyyskorvauksen. Päivärahojen tasoa

korotettiin ja ne saatettiin verolle. Omaishoidon tuki ja lasten kotihoidon tuki astuivat voimaan vuosina 1984 ja 1985.

3.3 Lamasta 2000-luvulle ja nykyjärjestelmän monimutkaisuus

1990-luvun talouslaman aikana sosiaaliturvan perusrakenteet eivät juurikaan muuttuneet, vaikkakin sosiaaliturvaan tehtiin useita leikkauksia (Niemelä & Salminen, 2006, s. 17–21). Leikkurin kohteeksi joutuivat muun muassa eläkevakuutus, sairausvakuutus, työterveys-huolto, kuntoutus ja työttömyysturva. 2000-luvun alkupuolella näitä leikkauksia lievennettiin ja joitakin parannuksia toteutettiin. Parannukset koskivat lähinnä sosiaaliturvan vähimmäisturva-etuuksia. Laman jälkeen sosiaalivakuutuksesta on tullut entistä työ- ja ansiosidonnaisempi ja vähimmäisturvassa tarveharkinta on korostunut.

Sosiaaliturvakomitean julkaisussa Tutkimuskatsaus Suomen sosiaaliturvan monimutkaisuuteen, kuvataan tämänhetkisen sosiaaliturvan yhdeksi keskeisimmäksi piirteeksi sen tilkkutäkimäisyys (Mattila ym., 2021, s. 51). Myös muut tekijät taustalla, kuten asiakkaiden kyvyt ja tarpeet, vaikuttavat kokemukseen nykyisen järjestelmän monimutkaisuudesta (Mattila ym., 2021, s. 48). Sosiaaliturvaa tarvitaan erilaisissa elämäntilanteissa ja -vaiheissa. Lisäksi tuen tarve voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista. Pitkäkestoisesti tukea saavien elämäntilanne on usein heikompi. Heillä voi olla moninaisesti haasteita elämässä, kuten esimerkiksi mielenterveysongelmia, fyysisiä vammoja tai päihderiippuvuutta. Tämä näkyy myös siinä, miten Kansaneläkelaitoksessa (Kela) käytetyt henkilöstöresurssit jakautuvat. Kelan paikallishallinnossa työskentelevien toimihenkilöiden työajasta lähes 70 prosenttia käytettiin eniten työllistävän 20 prosentin etuuksien käsittelyyn vuonna 2011 (H.-M. Heinonen ym., 2011, s. 14).

Myös asiointitavat vaikuttavat monimutkaisuuden kokemukseen. Monet asiat ohjautuvat verkkoon, kuten myös Kelan etuushakemukset, joista vuonna 2022 tehtiin 79,2 prosenttia Kelan verkkopalvelun kautta (Kela, 2024). Tämä johtaa siihen, että Kelan asiakkaiden tulee olla itse entistä tietoisempia ja valveutuneempia siitä, mihin etuuksiin he ovat oikeutettuja. Tästä kärsivät eniten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevat (Mattila ym., 2021, s. 49). Vaikka lähes 80 prosenttia hakemuksista tehdään sähköisesti, vireille tulleisiin hakemuksiin liittyen esitetään kysymyksiä, jotka vaativat manuaalista käsittelyä Kelan toimihenkilöiltä.

3.4 Väliinputoajat ja kannustinloukut

Sosiaaliturvaviidakossa navigoiminen voi johtaa kansalaisten putoamiseen sosiaaliturvajärjestelmän eri osien väliin (Mattila ym., 2021, s. 51–52). Tällaisiksi väliinputoajaryhmiksi Mattila ym. listaavat muun muassa osatyökykyiset, toimeentulotuen varassa elävät henkilöt ja ääritapauksena henkilöt, jotka eivät saa edes toimeentulotukea, vaikka olisivat sen tarpeessa. Tällaisessa ääritapauksessa oleviin henkilöihin voidaan listata henkilöt, joiden kotitaloudet ovat velkaantuneet, rahavaikeuksiin ajautuneet yrittäjät ja henkilöt, jotka kärsivät mielenterveysongelmista (Määttä, 2010, s. 28). Osatyökykyiset eivät kelpaa sairaseläkkeen saajiksi, eivätkä varsinaisesti työkykyisiksi työttömiksi työnhakijoiksi. Muiden tässä lueteltujen ryhmien kohdalla esteeksi tuen piiriin pääsemiseksi on koitunut nykyjärjestelmän monimutkaisuus tai se, että viranomaiset ovat harkintavaltaa käyttäessään katsoneet, että kyseiset henkilöt eivät ole etuuksiin oikeutettuja (Mattila ym., 2021, s. 51).

Kannustinloukkuina voidaan pitää tilanteita, joissa hankittujen tulojen vaikutus käteen jääviin tuloihin on vähäinen tai olematon (Remes, 2022). Elinkeinoelämän keskusliitto jakaa työttömiä koskevat kannustinloukut kolmeen ryhmään: 1) Työttömyysloukkuihin, jolloin etuuksien varassa elävän henkilön ei ole kannattavaa ottaa työtä vastaan (Elinkeinoelämän keskusliitto, 2016), 2) Byrokratialoukkuihin, jolloin henkilö on jäänyt paperisodan jalkoihin etuuspäätöstä odottaessaan ja näin ollen hänen ei kannata ottaa lyhytaikaista työtä vastaan ja 3) Tuloloukkuihin, jolloin työtulojen kasvu ei kasvata henkilön käteen jääviä tuloja tai kasvattaa niitä vain vähän. Etlan vuonna 2022 julkaisemasta raportista selviää, että Suomessa on noin 50 000 työtöntä henkilöä työttömyysloukussa, kun työllistymisveroasteena käytetään 80 prosentin rajaa (Kauppi ym., 2022). Jos rajanvetona käytetään 50 prosentin efektiivistä veroastetta, on tuloloukuissa jo yli puoli miljoonaa suomalaista.

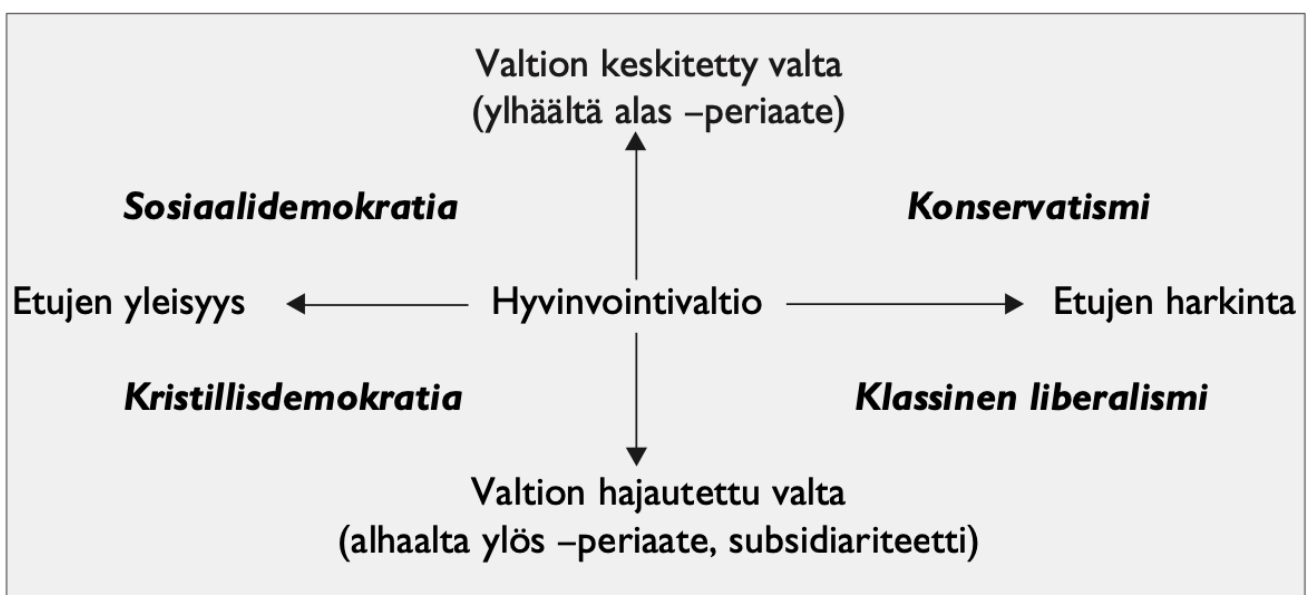
4 HYVINVOINTIVALTIO JA OSALLISUUS HYVINVOINNIN TUOTTAJANA

4.1 Pohjoismainen hyvinvointivaltio

1950-luvulta lähtien Suomen, yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa, on katsottu edustavan mallia hyvinvointivaltiosta, jota kutsutaan pohjoismaiseksi hyvinvointimalliksi (Metteri, 2012, s. 23–24). Joissain asiayhteyksissä pohjoismaisesta hyvinvointimallista käytetään myös nimitystä sosiaalidemokraattinen hyvinvointimalli, mutta vakiintuneempi käsite vertailevassa hyvinvointitutkimuksessa on pohjoismainen malli. Metteri nostaa esille Pirkko-Liisa Rauhalan nimeämät kolme toisiinsa kietoutunutta linjaa, jotka hallitsivat pohjoismaisen sosiaaliturvan kehityssuuntaa aina 1990-luvulle asti. Nämä kolme linjaa ovat

1. universalismin periaatteen konkretisoiminen sosiaaliturvan kohdentamiseksi koko väestöön
2. valtiojohtoisuus sosiaaliturvan rahoituksessa ja ohjauksessa
3. sosiaaliturvapolitiittista uudistustyötä ohjannut koalitiopoliittinen konsensus.

Pohjoismaisen mallin onkin katsottu olevan Suomen taloudellisen kasvun ja kansainvälisessä kilpailussa menestymisen ehto. Hyvinvointivaltion rakentumista Suomeen on selitetty hyvän kehällä.

Kuvio 1. Hyvinvointivaltion luokittelut (Harisalo & Miettinen, 2004).

1990-luvun laman yhteydessä tapahtui kuitenkin muutos siinä, miten sosiaalipolitiikkaa ohjattiin ja onkin katsottu, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion purkaminen on alkanut 90-luvulla (Metteri, 2012, s. 193–199). Tällöin alkanut säästöpolitiikka on muodostunut portinvartijaksi julkisessa sosiaali- ja terveyshuollossa. Tämän voidaan katsoa aiheuttaneen kohtuuttomia tilanteita. Kohtuuttomilla tilanteilla viitataan tilanteisiin, joissa henkilö jää ilman tai osittain ilman apua, vaikka selkeästi olisi avun tarpeessa tai avun saamisessa on kestänyt kohtuuttoman pitkään.

Kansalaiset kuitenkin olisivat sitoutuneita hyvinvointivaltioon ja julkisesti tuotettuihin hyvinvointipalveluihin. Myös vuonna 1995 tehty perustuslakiuudistus nojaa normatiiviseen pohjoismaiseen hyvinvointimalliin. Silti 1990-luvulta lähtien on harjoitettu hyvinvointipolitiikka, joka noudattaa enemmän uusliberalistista suuntaa ja on täten arvomaailmaltaan ristiriidassa pohjoismaisen hyvinvointivaltion periaatteiden kanssa, joiden pohjalta hyvinvointipolitiikkaa tulisi tehdä.

4.2 Kokemus osallisuudesta rakentaa hyvinvointia

Hyvinvointia syntyy, kun ihmiset pääsevät osallistumaan. Niinpä tarkastelemmekin seuraavaksi osallisuuden käsitettä ja osallisuutta hyvinvoinnin rakentajana. Osallinen ihminen kokee tulevansa kuulluksi itsenään, kokee voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin sekä kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuudessa (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023). Leeman ym. (2022, s. 94) ovat valinneet nostaa osallisuuden tavoitteiksi hyvinvointierojen kaventumisen, yksinäisyyden lieventymisen, aktiivisen kansalaisuuden, toimivan demokratian, asiakas- ja asukasosallistumisen, yhteisöllisyyden ja yhteiskunnan vakauten. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos puolestaan kiteyttää tavoitteiksi eriarvoisuuden, köyhyyden, syrjäytymisen ja syrjinnän vähentämisen.

Osallisuusajattelulla tähdätään muutokseen, jonka uskotaan kannustavan ihmisiä huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan ja olemaan aktiivinen osa poliittista toimintaa aiempaa enemmän (Karvonen ym., 2022, s. 96). Ihminen todennäköisemmin jättää tavoittelematta itselleen tärkeitä asioita, jos usko omiin mahdollisuuksiin ja saatavilla oleviin resursseihin on heikko.

Suomalaisten hyvinvointi 2022 selvityksestä käy ilmi, että työelämän ulkopuolelle jääminen koetaan vahvasti osallisuutta nakertavaksi (Karvonen ym., 2022, s. 106–108). Suomalaisille työllä on selkeästi toimeentuloa suurempi merkitys. Heikko osallisuuden kokemus ja suuri

riski kokea erittäin heikkoa osallisuutta näkyy erityisesti työkyvyttömiä ja työttömien keskuudessa. Tulokset viittaavat siihen, että useampien hyvinvointivajeiden kertyessä, heikentävät ne ihmisen mahdollisuutta osallisuuden kokemukseen ja täten vähentävät mahdollisuuksia huono-osaisuuden ehkäisemisessä tai siitä eroon pääsemisessä. Erittäin heikko osallisuuden kokemus liittyy hyvinvoinnin vajeisiin ja yhteiskunnallisesti marginaaliseen asemaan sekä laajempaan osattomuuteen.

Tässä opinnäytetyössä osallisuutta tarkastellaan psykologisten perustarpeiden ja oikeudenmukaisuuden teoreettisena yhdistelmänä. Tässä yhdistelmässä osallisuuden kokemus on jäsenennetty neljäksi ulottuvuudeksi, jotka on operationalisoitu kymmenestä väittämästä kootuksi osallisuusindikaattoriksi. Tähän viitekehykseen päädyttiin, sillä samaa osallisuusindikaattoria on käytetty osallisuuden tarkasteluun Terveiden- ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2022 koostamassa kirjassa, jossa on käsitelty suomalaisten hyvinvointia. Näin ollen osallisuudesta puhuttaessa yhtenä tarkastelukulmana suomalaisten hyvinvoinnissa, tarkastelu pysyy mahdollisimman yhtenevänä.

Ulottuvuudet	Osallisuusindikaattorin 10 väittämää
a) Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus	Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen. (myös c)
b) Koetut osallistumismahdollisuudet	Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni. (myös c ja d)
c) Kuulumisen tunne	Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön. Olen tarpeellinen muille ihmisille. (myös d) Koen, että minuun luotetaan. (myös a)
d) Merkityksellisyyden tunne	Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus. (myös a)

Kuvio 2. Osallisuuden kokemuksen jäsennys osallisuusindikaattorissa (Karvonen ym., 2022, s. 97).

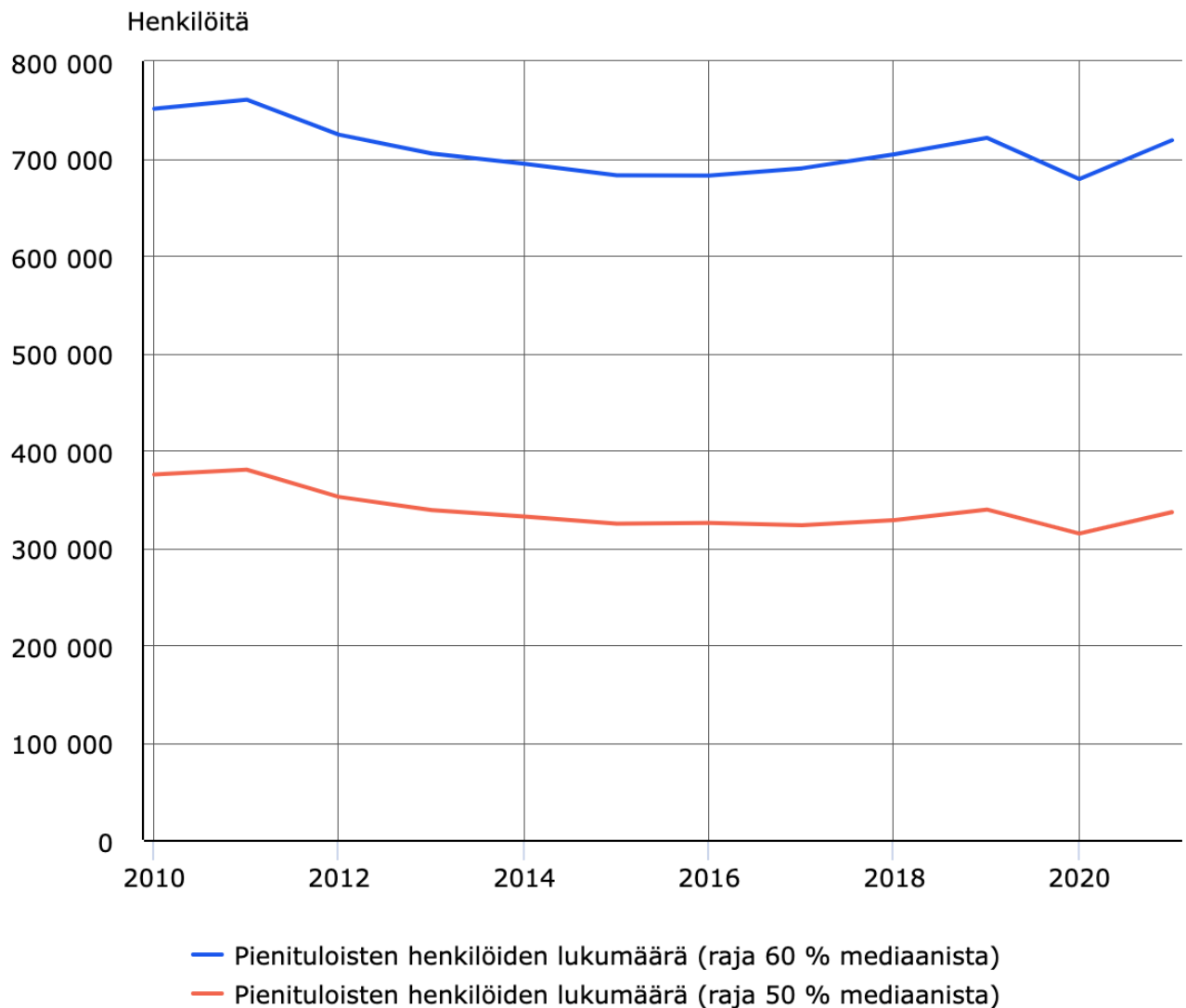

5 KÖYHYYS SUOMESSA

Kuten aiemmin todettua, osallisuuden tavoitteita ovat eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentäminen. Koska tässä opinnäytetyössä puhutaan nimenomaan taloudellisista sosiaalietuuksista ja niiden järjestämistavoista, luodaan tässä lyhyt katsaus siihen, millaisena köyhyys ja syrjäytymisriski ilmenevät lukujen valossa Suomessa. Näin saadaan jonkin asteinen käsitys siitä, kuinka suuresta osasta väestöä puhutaan.

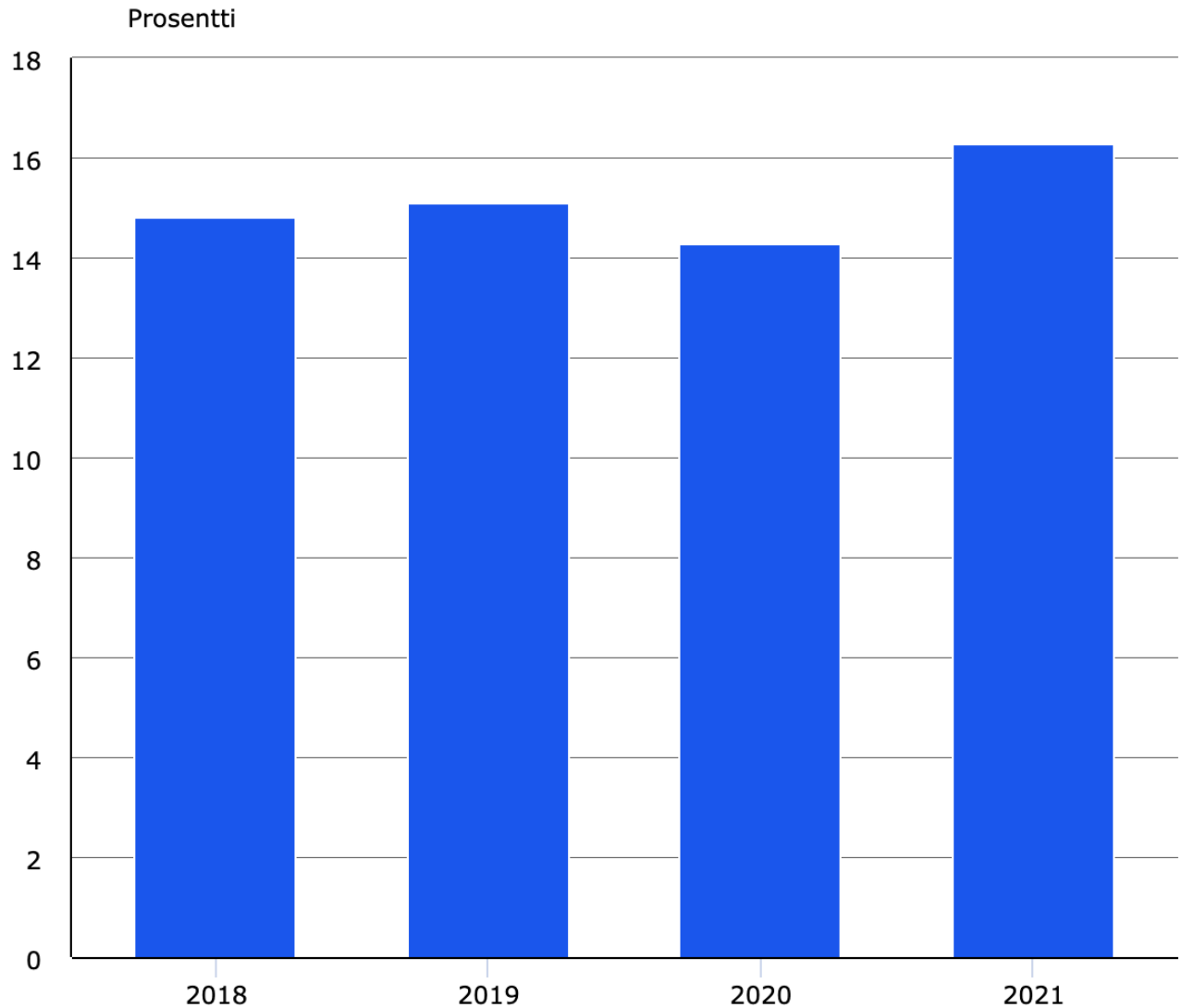
Kun puhutaan köyhyydestä Suomessa, viitataan suhteelliseen köyhyyteen. Köyhyydestä keskustellaan suhteellisena kehittyneissä maissa ja absoluuttisesta köyhyydestä puhutaan lähinnä kehitysmaissa. Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan köyhyyttä, jossa henkilön taloudelliset resurssit eivät riitä kattamaan sitä, mikä katsotaan yhteiskunnassa minimielintasoksi. Minimielintaso on yleensä suhteessa alueen, kuten esimerkiksi valtion, keskiansioon. Suhteellinen köyhyys on kontekstin lisäksi sidoksissa myös aikaan. Esimerkiksi puhelin on joskus ollut ylellisyystuote, mutta nyky-yhteiskunnan Suomessa katsotaan järjestäytyneen siten, että se kuuluu perusturvaan (Moisio, 2006).

Suhteellisen köyhyyden mittaaminen ei myöskään ole aivan yhtä yksiselitteistä kuin absoluuttisen köyhyyden mittaaminen. Yleensä suhteellista köyhyyttä tarkastellaankin erinäisillä mittareilla kokonaisuuden selvittämiseksi (Moisio, 2006). Yleisesti pienituloisuuden raja asetetaan 60 prosenttiin suhteessa väestön keskimääräiseen tulotasoon. Jos kotitalouden nettotulot ovat alle tämän rajan, on talous pienituloinen (Järvinen & Saarinen, 2021, s. 5). Eurostatin käyttämän 60 prosentin suhdeluvun mukaan pienituloisuuden raja vuonna 2021 oli 1350 euroa kuukaudessa ja se kosketi 718 658 henkilöä Suomessa. Suhdeluku voidaan asettaa myös alemmaksi ja esimerkiksi OECD asettaa suhdeluvun 50 prosenttiin. Tämän määritelmän mukaan pienituloisuuden raja olisi ollut 1130 euroa vuonna 2021. Suomessa tämä tarkoittaa 336 521 henkilöä (Tilastokeskus, 2022).

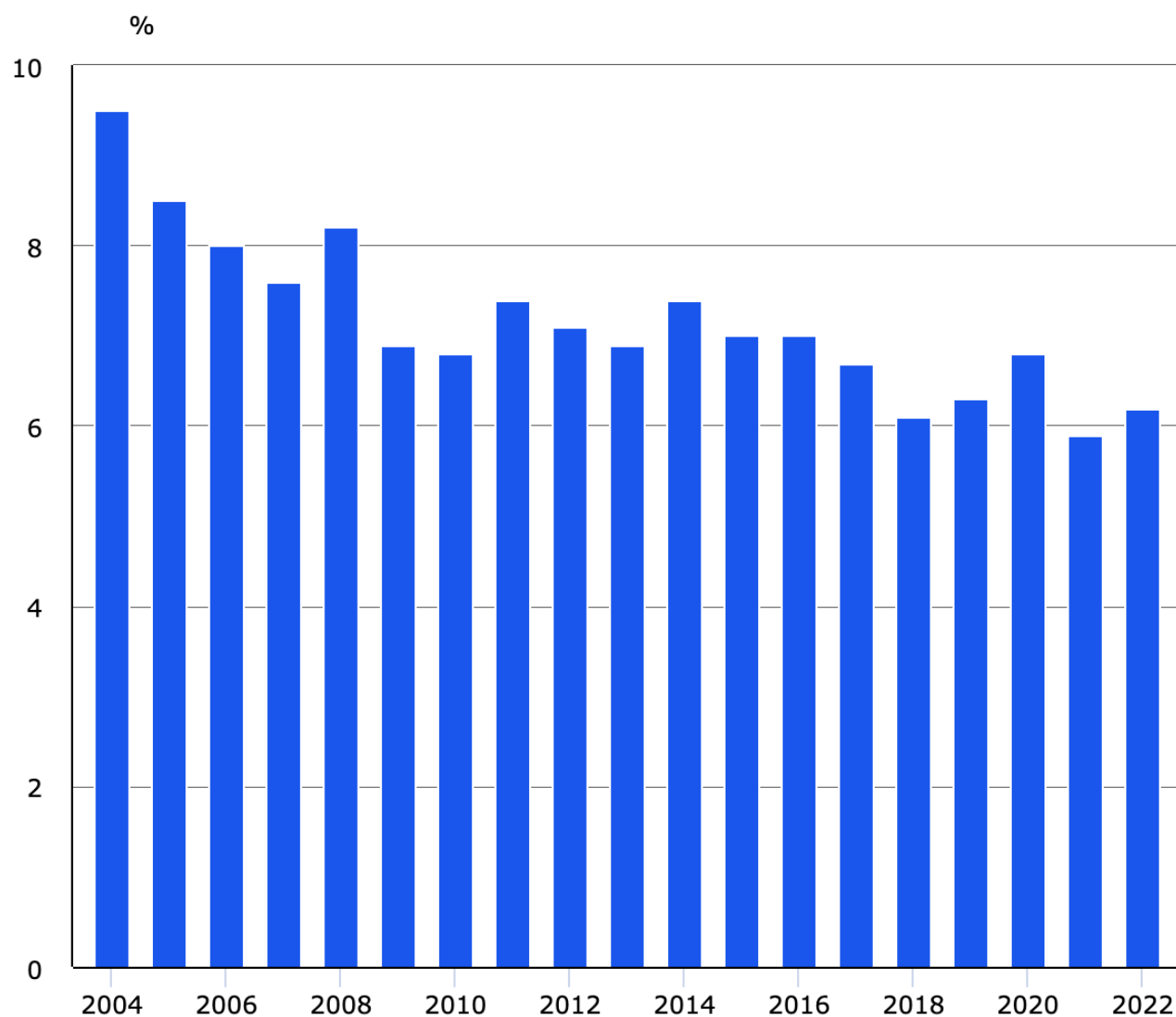
Kuvio 3. Pienituloisten henkilöiden lukumäärä kahdella eri pienituloisuusrajalla 2010–2021 (Tilastokeskus, 2022).

Pienituloisuusrajan lisäksi suhteellista köyhyyttä voidaan tarkastella myös riskinäkökulmasta. EU:ssa tähän käytetään AROPE-indikaattoria. Näin tarkasteltaessa kotitalous tai henkilö käsitetään köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevaksi, mikäli yksi tai useampi seuraavista kriteereistä täyttyy: kokee pienituloisuutta, vajaatyöllisyyttä tai vakavaa aineellista tai sosiaalista puutetta. Tilastokeskus on koonnut 13 kohdan listan perustarpeista, joiden tulee täytyä. Mikäli henkilö kokee puutetta vähintään viidessä näistä, katsotaan hänen kokevan vakavaa aineellista tai sosiaalista puutetta (Järvinen & Saarinen, 2021, s. 5; Tilastokeskus, i.a.) Vuonna 2021 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä suomalaisia oli 849 000 henkilöä. Tämä tarkoittaa 16,3 prosenttia kotitalousväestöstä (Tilastokeskus, 2023).

Kuvio 4. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuus, % 2018–2021 (Tilastokeskus, 2023).

Suhteellinen köyhyys on myös kokemuksellista. Vaikka henkilön tulot eivät olisikaan suuret ja ne hipoisivat pienituloisuuden rajaa, voi henkilö kokea niukasti elämisen riittäväksi elintaksoksi. Vastaavasti toinen henkilö voi kokea, että mediaanitulot eivät riitä elämiseen. Siksi onkin tärkeää kysyä myös kokemuksia köyhyydestä sen lisäksi, että tilastotieteilijät päättävät, kukan on köyhä ja kuka ei (Järvinen & Saarinen, 2021, s. 6–7). Tilastokeskuksen mukaan toimeentulovaikeuksia vuonna 2021 koki 5,9 prosenttia kotitalouksiin kuuluvista henkilöistä. Toimeentulovaikeuksilla tarkoitetaan henkilöä, joka kokee suuria vaikeuksia tai vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin (Tilastokeskus, 2023).

Kuvio 5. Suurin vaikeuksin tai vaikeuksin toimeen tulevissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % 2004–2022 (Tilastokeskus, 2023).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusaineiston kerääminen, käsittely ja analysointi

Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Teemahaastattelut valittiin aineiston keräämisen tavaksi, sillä sen ajateltiin antavan riittävästi tilaa tutkittaville kuvata omia kokemuksiaan ja näkemyksiään tuomalla tutkittavien äänen kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 47). Haastattelut rakentuivat kahden kysymyksen ympärille. Nämä kysymykset ovat

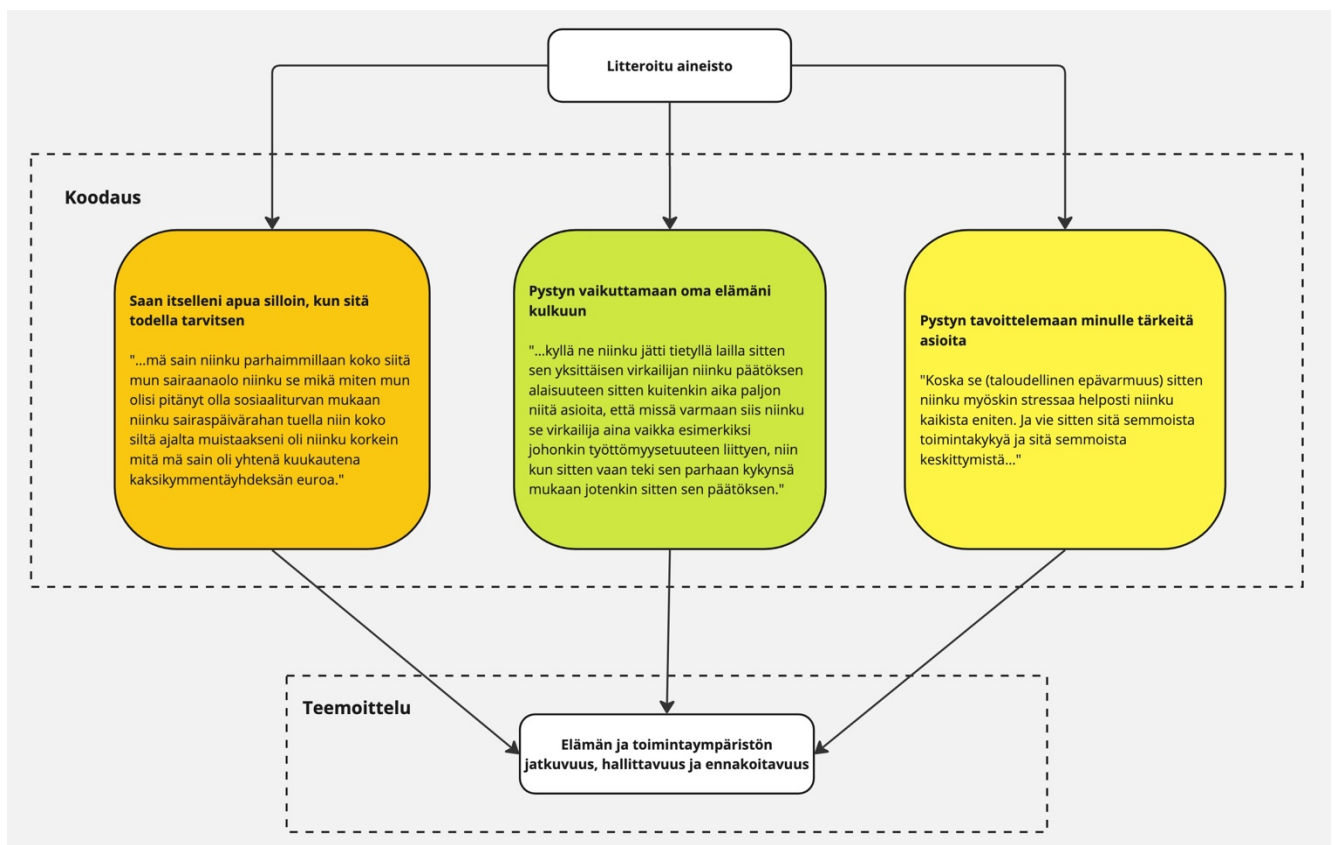
1. Millaisia kokemuksia sinulla on sosiaalietuuksien varassa elämisestä?
2. Millaista olisi mielestäsi hyvä sosiaaliturva?

Haastattelut pohjustettiin kertaamalla tutkittavan tämänhetkinen tilanne; millaisesta asetelmasta käsin hän on kysymyksiin vastaamassa. Lisäksi tutkittavien vastauksiin esitettiin jatkokysymyksiä tarkentamaan heidän kokemustaan tai näkemystään. Kysymysten asettelulla pyrittiin siihen, että ensin nousee esille nykyisen sosiaaliturvan heikkoudet ja vahvuudet. Vaikka aiheesta löytyy jo hyvin tutkittua tietoa, arveltiin, että ensimmäistä kysymystä on helpompi lähestyä ja saada sen avulla keskustelu käyntiin sekä ajatukset aktivoitua abstraktimpaa toista kysymystä varten. Lisäksi kysymyksen toivottiin kerryttävän tarpeeksi aineistoa, jotta nykyjärjestelmän osallisuutta rakentavat ja heikentävät seikat tulisivat esille tuloksissa. Jos nykyjärjestelmässä ilmeni osallisuuden kokemusta heikentäviä seikkoja, ajateltiin että heikentävät seikat olisivat sellaisia seikkoja, joiden korjaaminen olisi toivottavaa. Toisella kysymyksellä pyrittiin saamaan esille sellaisia vastauksia, joista ilmenisi, miten osallisuuden kokemusta voitaisiin tulevalla sosiaaliturvajärjestelmällä vahvistaa.

Haastateltaviksi valittiin henkilöitä, joilla on kokemusta sosiaalietuuksien varassa elämisestä tällä hetkellä tai viimeisimmästä kokemuksesta on ehtinyt kulua enintään vuosi. Tällä rajoituksella pyrittiin siihen, että kokemukset olisivat mahdollisimman tuoreita, jotta ne pohjautuisivat sosiaaliturvajärjestelmään sellaisena kuin järjestelmä on tässä hetkessä. Tutkittavia etsittiin sosiaalisen median välityksellä. Koska haastateltavat olivat aktiivisia sosiaalisessa mediassa ottamaan kantaa nykyisen järjestelmän toimivuudesta tai sen toimimattomuudesta, voidaan tehdä oletamus siitä, että haastateltavat eivät edustaneet aivan vähäosaisinta ryhmää sosiaalietuuksien saajien sisällä. Haastatteluita sovittiin yhteensä kymmenen, joista kaksi peruuntui. Peruuntuneita haastatteluita ei kuitenkaan uudelleen aikataulutettu, sillä kahdeksan

haastattelun havaittiin toistavan jo samoja aiheita ja teemoja. Yhteensä aineistoa kertyi noin 206 minuuttia

Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Nauhoitteet tallennettiin ja säilöttiin etäkäyttöverkkolevyllä, jonne pääseminen vaatii monivaiheisen tunnistautumisen. Haastattelut litteroitiin omiksi tiedostoiksi. Tutkittaville annettiin analyysissä omat tunnisteet (T1, T2, T3, jne.). Litteroinnin jälkeen aineisto koodattiin siten, että aineistosta valittiin katkelmia, jotka eroteltiin osallisuusindikaattorin kymmenen väittämän mukaan. Väittämät listattiin omaan tiedostoonsa, johon kustakin väittämästä tuli oma otsikkonsa. Katkelmat aseteltiin aina sopivimman otsikon alle. Kontekstistaan irrotettuna katkelma olisi saattanut sopia useammankin kuin yhden väittämän alle. Opinnäytetyön tekijä on käyttänyt omaa harkintaansa tehdessään valinnan siitä, minkä väittämän alle mikäkin katkelma kuuluu. Harkinta on perustunut siihen, että opinnäytetyön tekijällä on ollut tiedossa kunkin katkelman konteksti. Koodauksen jälkeen koodattu aineisto teemoiteltiin. Teemoiksi valittiin osallisuusindikaattorin neljä eri ulottuvuutta, jotka valittiin myös tulosten esitystavaksi. Alla olevalla kaaviolla pyritään kuvaamaan aineiston analysoinnin prosessi yhden osallisuuden ulottuvuuden näkökulmasta.

Kuvio 6. Aineiston analyysin prosessi

6.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tätä opinnäytetyötä toteutettaessa on sitouduttu noudattamaan Tutkimuseettisen neuvotteluvaliokunnan Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa -ohjetta. Tämä opinnäytetyö kohdistui ihmisiin ja tiettyyn ihmisryhmään. Opinnäytetyön tutkimusasetelma on sen tyyppinen, että siitä ei ole erikseen säädetty lääketieteellisessä tutkimuksessa annetulla lailla, joten opinnäytetyössä on lisäksi noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa -ohjetta.

Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet tutkittavat ovat osallistuneet siihen vapaaehtoisesti, heillä on ollut oikeus kieltäytyä osallistumisesta, heillä on ollut oikeus keskeyttää osallistuminen, oikeus peruuttaa suostumuksensa, heille on toimitettu tutkimusta koskeva tietosuojaseloste sekä heille on annettu ymmärrettävää tietoa tutkimuksen tavoitteista ja mahdollisista haitoista ennen tutkimukseen osallistumista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, i.a., s. 8–9). Tutkittavien kanssa on oltu ensin yhteydessä sosiaalisen median kautta yksityisviesteillä, joissa on kysytty heidän alustavaa halukkuuttaan osallistua. Mikäli halukkuutta on ollut, on heidän kanssaan sovittu aika haastattelua varten. Haastatteluaikaa on ollut mahdollista siirtää tai sen on voinut perua. Lisäksi ennen haastattelua tutkittaville on lähetetty sähköpostilla kirjallinen suostumus tutkimukseen, joka on pitänyt sisällään kuvauksen tutkimuksesta, sen aiheesta ja tavoitteista. Samassa sähköpostissa on myös toimitettu tutkimusta koskeva tietosuojaseloste.

Koska tutkimus saattaa sisältää arkaluontoisia sisältöjä, saivat tutkittavat itse mahdollisuuden vaikuttaa ympäristöön, jossa haastattelut järjestettiin. Haastattelut oli mahdollista toteuttaa myös etäyhteyksin, jolloin tutkittavalle itselleen jäi täyteen päätäntävaltaan se, millaisessa ympäristössä haastattelun antaa. Tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi nauhoitteet ja litteroinnit tuhottiin sen jälkeen, kun aineisto oli koodattu.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen yksi keskeisistä ongelmakohtista on siinä, että sen objektiivisuus ja totuudenmukaisuus on nopeasti kyseenlaistettavissa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 118). Tämän lisäksi kvalitatiivisen tutkimuksen laadun arviointiin ei ole yhtä tiettyä metodologiaa, joka pystyisi takaamaan tutkimuksen luotettavuuden. Tapoja luotettavuuden arvioimiseksi löytyy paljon, ja ne eroavat osin keskenään.

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta on analysoitu Tuomisen ja Sarajärven (2018, s. 122) ehdottaman listan pohjalta, jota seuraavaksi kuvataan. Opinnäytetyössä on ilmoitettu tutkimuksen kohde ja sen tarkoitus. Tosin tutkimuskohde saattaa olla liian laveasti ilmoitettu. Opinnäytetyötä tehdessä onkin herännyt kysymys siitä, olisiko tutkimuskysymyksen ollut syytä olla vielä rajatumpi. Näin ollen myös tutkimuskohde olisi ollut paremmin tiivistettävissä. Tätä tutkimusta on pidetty tärkeänä ja sen tärkeyttä on perusteltu Opinnäytetyön tausta ja tarkoitukset -otsikon alla. Opinnäytetyön tiedonantajaksi voidaan tässä kontekstissa käsittää Seinäjoen ammattikorkeakoulu, jonka valvonnan alla työtä on toteutettu. Lisäksi opinnäytetyöllä on ollut ohjaajana oppilaitoksen asettama lehtori, joka on ollut vuorovaikutuksessa opinnäytetyöntekijän kanssa. Tämä vuorovaikutus on osaltaan vaikuttanut siihen, millaiseksi tämä opinnäytetyö on muodostunut. Opinnäytetyön toteutukselle on varattu hyvin aikaa ja sitä on toteutettu lokakuusta 2023 syyskuuhun 2024. Tutkimusprosessia on matkalla dokumentoitu. Tutkimusprosessi ja aineiston analysointi on pyritty kuvaamaan mahdollisimman avoimesti otsikon Tutkimuksen toteutus alla. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan avoimesti julkaisupalvelu Theseuksessa, jolloin kenellä tahansa on mahdollisuus opinnäytetyö lukea. Lisäksi julkaisun jälkeen tutkimukseen osallistuneille lähetetään tieto julkaisusta sekä ohjeistetaan, miten heillä on mahdollisuus opinnäytetyöhön tutustua.

Edellä mainitun lisäksi tässä opinnäytetyössä on pyritty siihen, että teoriapohja olisi mahdollisimman ajankohtaista ja luotettavaa. Tutkija on pyrkinyt opinnäytetyötä tehdessään objektiivisuuteen, vaikkakin absoluuttista objektiivisuutta on laadullisessa tutkimuksessa mahdotonta saavuttaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 118).

7 TULOKSET

7.1 Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus

Tulokset jäsennetään neljään ulottuvuuteen jäsennetyn osallisuusindikaattorin ulottuvuuksien mukaisesti. Kukin otsikko kuvastaa yhtä neljästä osallisuuden ulottuvuudesta. Seuraavaksi lähdetään tarkastelemaan tuloksia prosessin alkupäästä eli vaiheesta, jossa henkilöllä on tarvetta sosiaalietuudelle eli henkilö hakee sosiaalietuutta itselleen. Tällaisesta tilanteesta löytyy kokemuksia, joissa toimintaympäristö nykyisessä järjestelmässä ei ole lainkaan hallittavissa ja ennakoitavissa tai se koetaan jonkin verran hallittavissa ja ennakoitavissa olevaksi. Tähän kokemukseen osaltaan vaikuttavat myös henkilön toimintakyky ja omat voimavarat etuuksia haettaessa.

Joo mä oon ollut tota erilaisten sosiaalietuuksien varassa ja mä oon sinänsä ehkä aika onnekas ollut, että mulla on aika hyvin ne aina järjestynyt. (T2)

Ihmisten on ihan tosi vaikea saada niin kun ennakoidusti tietoa siitä, että miten vaikka työttömyysetuus käyttäytyy, jos sä vastaanotat jonkun lyhyen keikkatyön. (T3)

... ja sitten sitä, kun sä laitat hakemukset niin sä vähän pelkää, että vitsi saanko-han mä. Tuleeko sieltä kielteinen päätös vaikka, tai jotain? Ja jos tulee, niin miten-hän mä pärjään sitten, että se on semmoinen omasta pärjäämisestä koko aika pieni stressi, niin se takertuu. (T2)

Myös aiemmin esiin nostettu viranomaisten harkintavalta nousi aineistossa esiin. Epäselvissä tilanteissa kokemukset viranomaisten harkintavallasta eivät pääasiassa olleet kovinkaan myönteisiä. Osassa tapauksista haastateltavat oli jätetty joko kokonaan ilman etuutta tai etuuteen oli katsottu sellaisia etuutta laskevia tulkinnanvaraisia kohtia, jotka jättivät etuutta hakevan henkilön pärjäämään äärimmäisen pienellä määrällä rahaa. Harkintavaltaa käyttävistä virnaomaisista oli pääasiassa kokemusta TE-toimistossa asioidessa tai haettaessa toimeentulotukea. Jos päätäntävalta ojennetaan toiselle taholle ja tämän tahon on tehtävä päätös perustuen sekavaan käytäntöön ja sääntöihin, näkyy tämä tuloksissa etuuden hakijan hallittavuuden ja ennakoitavuuden kokemusta kaventavana tekijänä.

...kyllä ne niinku jätti tietyllä lailla sitten sen yksittäisen virkailijan niinku päätöksen alaisuuteen sitten kuitenkin aika paljon niitä asioita, että missä varmaan siis niinku

se virkailija aina vaikka esimerkiksi johonkin työttömyysetuuteen liittyen, niin kun sitten vaan teki sen parhaan kykynsä mukaan jotenkin sitten sen päätöksen. (T3)

...mä sain niinku parhaimmillaan koko siitä mun sairaanaolo niinku se mikä miten mun olisi pitänyt olla sosiaaliturvan mukaan niinku sairaspäivärahan tuella niin koko siltä ajalta muistaakseni oli niinku korkein mitä mä sain oli yhtenä kuukautena kaksikymmentäyhdeksän euroa. (T7)

Joo tämmöistä palettia aika moni pyörittelee ja sen takia se yrittäjäys on semmoinen, johon kun koetaan että siihen niinku painostetaan työkkäriin puolelta mutta sitten jos laskutat yhdenkään keikan niin sitten voi olla, että lähtee tuet pois tai että joutuu selvittää tosi paljon. (T4)

Tämän opinnäytetyön tuloksissa vastaajat pitivät nykyistä järjestelmää kankeana ja epäselvänä. Vastauksissa kuvattiin kokemuksia siitä, että aina oli mahdollista johonkin muottiin tai laatikkoon, jotta etuuksia olisi järjestettävissä.

Meillä on niin paljon sääntöjä ja säädöksiä tässä näin niinku laatikoituneessa systeemissä, mikä ei anna joustoa mihinkään, mikä ei mun mielestä varsinaisesti niinku palvele. (T7)

Lisäksi vastauksista käy myös ilmi työskentelymuotoja, joita nykyinen järjestelmä ei tunnista tai työskentelymuodosta koettiin olevan virheellisiä käsityksiä tai ymmärryksen puutetta viranomaisten puolesta. Tällaisia työmuotoja olivat esimerkiksi apurahalla työskentely ja yrittäminen. Kuvatun kaltaisia ongelmia ilmeni, kun apuraha tai yrittäjäys oli päättynyt tai henkilön tulot olivat romahtaneet toiminnan aikana ja tämän seurauksena tarve päästä sosiaalietuuden piiriin.

...kaikista eniten ja huvittavinta oli siis siinä, että hehän (Kelan virkailijat) tulkitsivat sen, että se on arvonlisäveroineen päivineen yrittäjän tuloa ja mun piti silloin selvittää kelalle sitten sitä, että soitetaanko tässä verottajalle ja kysytään että mitä mieltä verottaja on, että onko se arvonlisävero yrittäjän rahaa vai verottajan rahaa... (T3)

Samoin apurahatyötä joutuu selvittämään tosi paljon. Että sitten on joku semmoinen, että kun pitää mahtua joko siihen boksiin että olet työntekijä tai yrittäjä ja sitten taidetyö on sellaista, joka yhdistää kaikkea ja sitten siinä on se tunnistamaton apurahatyö. Se aiheuttaa aika paljon vauhtia ja vaarallisia tilanteita ihmisille. (T4)

Tämmöinen vaikka projektiluontoinen työ niin voi tarkoittaa siis sitä, että joskus niitä projekteja vaan ei ole tai jotain muuta tapahtuu, että se projekti siirtyy tai

muuta. Niin sitten siinä tilanteessa vähän semmoinen samanlainen, että no mitenkä katsotaan tai tulkitaan sitä oikeutta (oikeutta sosiaaliturvaan) esimerkiksi niin kun jonkun näköisen työttömyysetuuteen. (T3)

Yhtenä sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on sujuvuus. Sujuvuus näyttää tämän tutkimuksen valossa olevan tavoiteltava asia, jos tavoitetta tulkitaan siten, että sillä tarkoitetaan myös sujuvuutta etuuden piiriin pääsemisessä. Vastauksista käy ilmi kokemuksia, joissa sujuvuuden ei voida katsoa toteutuneen. Esimerkkinä joudutaan todistelemaan paljon tuloja ja mistä ne ovat peräisin. Lisäksi ihmiset joutuvat todistelemaan kokemuksellisesti suuria määriä terveyttään. Voidaan ehkä jopa ajatella, että ihmisen on pahimmillaan todistettava kurjuutensa, jotta etuuden piiriin pääsee. Aineiston pohjalta on kuitenkin lisättävä, että tämä koskee lähinnä tilanteita, joita viranomaiset itsekkin kuvaavat haastaviksi.

...mä selvitin ja soitin joka paikkaan niin aina vaan vastaus oli niinku se, että okei tää onkin aika monimutkainen asia. (T7)

Tämän aineiston pohjalta voidaan siis todeta, että on olemassa tilanteita, joissa nykyinen järjestelmä ei tunnista henkilön tarpeita päästä etuuden piiriin. Pahimmillaan nämä tilanteet ovat aiheuttaneet epäinhimillistä kärsimystä henkilöille, jotka ovat jo kokeneet muun tragedian elämässään ja tarvitsivat apua, sillä heidän halunsa olisi palata takaisin työkykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Etuden piirissä etuuden määrä koetaan pääasiassa niukaksi, mutta sellaiseksi, että sillä pärjää. Pärjääminen ei kuitenkaan pidä sisällään sitä, että talous kestäisi ennakoimattomia menoja, kuten ylimääräisiä terveydenhoidon kustannuksia tai inflaation aiheuttamaa hintojen nousua. Jos henkilökohtainen talous ei kestä yllättäviä kustannuksia, voidaan ajatella, että oman talouden hyvänä pysymisen jatkuvuus haurastuu, joka syö väistämättä ennustettavuutta ja hallittavuutta. Yksi vastaajista kuitenkin koki olevansa tyytyväinen nykyiseen tilanteeseensa etuuden piirissä. Toki tämä kokemus oli saatu aikaiseksi vasta, kun hänet oli onnistuttu lokeroimaan tukijärjestelmään oikein.

Mun mielestä nyt on niinku ihan käsittämättömän hyvä tilanne silti. Mutta nyt mä oon taas niinku eri lokerossa. (T7)

Mahdollistaa melkein toimeentulon, ei kaikkina kuukausina riippuen lääkekustannuksista tai mahdollisista sairaalakäynneistä. Ne kun on pois, niin pärjää sen mitä meikäläiset tarvitsee. (T6)

Niukkuus ja ennakkoimattomat kustannukset nousivat esiin aineistosta. Tämä johti esimerkiksi tilanteisiin, joissa ruokakaupassa oli tarkoin harkittava, mihin rahaa käyttää, piti sopia maksujärjestelyistä ja joskus jopa tingittiin omasta terveydestä.

Joo, eli silloin (jos tulee yllättäviä menoja) ollaan niinku niin pitkän pennin edessä. Toki sitten tavalla tai toisella niistäkin on onneksi vielä selvitty ainakin. (T6)

Se on totta kai silleen aika tiukkaa, että pitää laskea niinku kaikki rahat niinku tarkasti, että miten ne käyttää esim. ruokakaupassa just. Mutta kuitenkin sillä tulee toimeen. (T2)

Monessa kohtaa pääsee sopimalla sitten maksuista, että niitä pystyy maksaan sitten, eikä tarvitse kertarysäyksellä maksaa, että pystyy maksaa sitten sillain pikkuhiljaa. (T5)

Kyllä sitä pakkohan sitä on karsia niin kun ihan ruoasta alkaen, että ajatellaan näin, että siis sieltä halvimmasta päästä täytyy valita. (T5)

Kyllä se on kuule matematiikkaa pää täynnä. Sitä on laskettava niin, että no minkä verran sitten seuraavassa kuussa tulee tietyt laskut ja tässä kuussa pitäisi nämä lääkkeet ostaa. Uskallanko tinkiä lääkkeestä? (T6)

Aineistosta nousee myös esiin niukkuuden aiheuttamia seurauksia. Voidaan ajatella tämän johtavan siihen, että huomio ja energia siirtyvät muualle. Ne siirtyvät tekemiseen, joka on pois omaan elämään vaikuttamisesta ja tärkeiden asioiden tekemisestä, jotka rakentaisivat henkilön osallisuuden kokemusta ja näin ollen vievät kauemmaksi hyvän kierteestä. Sen sijaan aineistosta käy ilmi, että tilanne aiheuttaa stressiä ja turvattomuuden kokemusta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö haastateltavilla tuntuisi olevan halua ja toimijuutta selvittää tilanteista.

Se (niukka taloudellinen tilanne) luo stressiä ja sitten semmoista, koska ne on vaan saatava riittää sitten. Niin sitten se on vähän semmoista jatkuvaa stressaamista (T2).

...onhan se (tulevaisuus) tosi semmoinen iso stressin aihe. (T4)

Tota tilin tuijotteluna ja suunnitteluna, että riittää loppukuuksi sitten, ettei käy sil-lain, että onkin tili tyhjä eikä sitten saa vaikka ruokaa. (T2)

Koska se (taloudellinen epävarmuus) sitten niinku myöskin stressaa helposti niinku kaikista eniten. Ja vie sitten sitä semmoista toimintakykyä ja sitä semmoista keskittymistä... (T7)

...sulla ei ole vaikka mitään näkyvyyttä siihen että millä maksat vaikka seuraavan kuukauden vuokran, koska se ei vielä jotenkin kerkeä se kurssi kääntyy vaikka niin nopeasti. Niin ehkä siinä tilanteessa just just jotenkin semmoinen systeemin kankeus on sit vähän se kysymysmerkki. (T3)

Tilanne ei ollut kuitenkaan näin toivoton kaikkien vastaajien kesken. Vastauksissa näkyi myös kokemuksia siitä, että on mahdollisuuksia suunnitella omaa elämää parempaa tulevaisuutta kohti sekä elämään rakentuneita rutiineja, jotka tuottivat elämänhallinnan kokemusta. Samalla pystyttiin kuitenkin samaistumaan vaikeisiin tilanteisiin lähipiirin kautta.

...oon kyllä pystynyt ihan suunnittelemaan asioita. (T1)

On joku rutiini elämässä koska on ollut niinku tuttuja, jotka saattaa valvoa aamukuuteen ja herätä 4 päivällä niin ihmekös siinä jos alkaa niinku päässä ahdistaa, että elämällä pitäisi jotain tehdä. Mutta kuntosali on ollut todella iso ja sitten niinku on muitakin harrastuksia mihin pystyn käyttämään paljon aikaa. (T1)

Tulevalta sosiaaliturvauudistukselta toivottiinkin stressivapaampaa elämää sekä mielenrauhaa. Nämä kaksi toivetta nousivat aineistosta eniten esiin keskusteltaessa siitä, millaista olisi hyvä sosiaaliturva. Aineistossa toiveiden kuvattiin syntyvän sen pohjalta, että tulevaisuus olisi paremmin ennustettavissa ja hallittavissa, jos jotakin odottamatonta sattuisi. Näin ollen ei heti nousisi huoli omasta pärjäämisestä.

Vähän vähemmän huolehdittavaa, että ei tarvi olla koko aika niin huolissaan, niin totta kai se vaikuttaa sitten onnellisuuteen. (T2)

Niin kun toisi sitä semmoista mielenrauhaa ja turvaa. Ehkä sitten kuitenkin niihin tilanteisiin, että jos just tapahtuu jotain semmoista, niin kun yllättävää. Mihin et oikein osannut varautua, niin se tietyllä lailla antaisi ehkä jollain määrin semmoisen niin kun. Siinä tilanteessa niin kun sellaisen tilan ja ajan puntaroida järkevästi niitä erilaisia vaihtoehtoja, mitä olisi sitten niinku järkevää ja mahdollista tehdä niissä tilanteissa. (T6)

Varmaan se on se perusturvallisuuden tunne. Tiedätkö jollain lailla ehkä sitten kaikista semmoinen isoin itelle siellä taustalla. (T4)

Vastaajat ajattelivat, että myös rahalla on merkitystä mielenrauhan ja stressivapaamaan elämän saavuttamiseksi. Toivotut korotukset sosiaalietuuksiin vaikuttivat varsin kohtuullisilta, jos katsotaan yksilön näkökulmasta.

Pähkinäkuoressa jos multa kysytään, mikä olisi optimi sosiaaliturva, niin se olisi kymmenen tai parikymmentä pinnaa suurempi ja se ei olisi niin monimutkainen hakee. Se ei olisi niin moneen osaan pilkottu ja yksinkertaistettumpi ja pikkuisen suurempi. Se on mun näkemys aiheesta. (T2)

Kyllä niin kun toivoisin että, oma tulopuoleni olisi sen verran isompi, että sanotaan 200, 300 euroa kuussa. Käytän mä sitä tai en, mutta se on siellä. Taas jälleen kerran, jos jotain yllättävää sattuu, niin se on siellä. Eikä tarvitse ihmetellä sen enempää, että nyt otetaan se raha käyttöön. (T6)

7.2 Koetut osallistumismahdollisuudet

Osatyökykyisyys ja pätkätöiden tekeminen koettiin haastavaksi nykyisessä järjestelmässä. Työelämän ja työttömyyden välillä koettiin olevan ikään kuin jonkinlainen näkymätön seinä tai este, jonka läpäiseminen vaatii rohkeutta ja riskinottoa panoksena oma turvallisuudentunne ja toimeentulo.

Ja se on tota mun mielestä yksi iso miinuspuoli, että on niinku hankala ottaa just tällamoisia pätkäduuneja tai osa-aikaduuneja vastaan. (T1)

Mullakin muutama kaveri ketkä on ollut samanlaisessa tilanteessa aikaisemmin. Ne ei uskaltanut ottaa jotain työtä välttämättä sen takia vastaan, että ne ei tiedä niinku täysin, että mitä se työ pitää sisällään ja sitten että jos ei niin kun olekaan itselle sopivaa työtä niin se sitten tota tulisi se lopputili ja siitähän tulee monen kuukauden karenssi... (T1)

Ajateltiin, että kun kerran on johonkin lokeroon päästy ja jonkinlainen toimeentulo on taattu. Ei uskalleta ottaa riskiä työelämään siirtymiseksi, jos vastaanotettu työ onkin pettymys. Vastaavan kaltainen kokemus nousi esille myös osatyökykyisyyden kanssa. Huolenaiheena tällöin oli oman talouden lisäksi myös oma toimintakyky ja sen mahdollinen uudelleen romahtaminen. Osaa olisi kuitenkin haluttu ottaa, mikäli se olisi tehty yhteiskunnan puolesta riskittömämmäksi.

Mä olisin niinku tosi mielelläni mennyt puoleksi tunniksi sinne haravoimaan. Eikö se ole niinku mahdollista siis? Miten se ei ole mahdollista? Miten meidän yhteiskunta on niin jäykkä? (T7)

Haastatelluista ainoat, jotka eivät kaivanneet kohti työelämää ja täten nykyisen etuusjärjestelmän ulkopuolelle, olivat eläkkeellä olevat henkilöt. Jopa haastateltavat, joiden toimintakyky oli merkittävästi alentunut, kaipasivat sitä, että saisivat olla merkittävämpi osa yhteiskuntaa työn kautta. Aineistosta käy ilmi myös työskentelyn muotoja, joita nykyinen järjestelmämme tunnistaa huonosti. Lisäksi osaa työskentelymuodoista leimaa stigma siitä, että työtön ihminen olisi jotenkin laiskempi tai huonompi yksilö kuin perinteisemmässä mielessä ajateltava työssä käyvä ihminen.

...jatkuvasti ihan kaikki taiteilijat, jotka on vapaalla kentällä töissä niin tota silleen menee työttömyysjaksojen niinku niitä tulee säännöllisesti, että ihan niinku menestyneimmäkään taiteilijat ei niinku selviä ilman niitä. (T4)

Myös kannustinloukut ja byrokratialoukut nousevat vastauksissa esille.

Se sosiaaliturva, mitä mä oon saanut, on ollut suunnilleen 1200 euroa kuussa. Ehkä vähän alle ja toi työpaikka nyt 100 tuntia kuukauteen niin siitä on palkka 1300 euroa kuukauteen. Että niinku ei toi silleen kovin kannustava malli välttämättä niinku just tuommoisissa osa-aikatöissä ole. (T1)

jos vaikka ite sanoo, että apuraha työskentely on päättynyt, että tää oli kuukauden homma. Niin se ei riitä vaan sitten pitää niitä niinku apurahahakemuksia tai jotain niinku alkaa sinne niinku lähettään ja selvittää. (T4)

Sosiaaliuudistuksen yksi tavoitteista on järjestelmän kannustavuus työelämää kohti. Tämän tutkimuksen tulosten valossa nykyistä järjestelmää ei nähdä kovinkaan työhön kannustavana vastaajien joukossa. Ennemmin vastauksissa kuvautui tehoton valvonta- ja kontrollijärjestelmä.

Taloudellinen niukkuus näkyy myös osallistumismahdollisuuksien kokemuksessa. Kaikista vastauksista heijastui se, että kun taloudelliset resurssit ovat niukat, ne myös rajoittavat mahdollisuuksia ottaa osaa. Suurimmaksi osaksi koettiin, että rahat riittävät juuri ja juuri elämiseen, mutta yllättävät menot vetivät henkilökohtaisen talouden kuralle. Näin ollen kokemuksena oli, että arjen pieneen luksukseen oli harvoin varaa tai ei lainkaan varaa. Arjen luksukseksi vastaajat ajattelivat kulttuuritapahtumia tai sosiaalisia tilanteita, jotka olisivat vaatineet rahankäyttöä.

Kyllä se (hieman suurempi etuus) varmaan sellaista virkistystä ja tällaista sosiaalista kanssakäymistä varmaan lisäisi enemmän. (T5)

Kyllähän se piristäisi tietysti, kun silloin tällöin pääsisi johonkin, vaikka elokuviin tai konserttiin tai teatteriin, niin olisihan se aina erilaista, kun katsellaan mökin ikkunasta pihalle. (T5)

Jaa kyllähän se nyt tietysti jossain määrin rajoittaa aika paljon, että niinku on juttuja mihin ei välttämättä pysty niinku taloudellisen tilanteen takia osallistumaan ja juttuja mitä pitää jättää sitten välistä muutoinkin. (T1)

Aineistosta käy ilmi, että sosiaaliturvassa koetaan olevan puutteita sen suhteen, että se tukisi työelämään pääsemistä. Lisäksi työelämän ulkopuolelle jäämisen pelätään kaventavan mahdollisuuksia osallistua työelämään tulevaisuudessa.

Semmoista (työelämän verkostoa) ei ole ollenkaan kyllä oikeastaan kehittynyt sitten. Kyllähän se tota tietysti noihin tulevaisuuden mahdollisuuksiin sitten vaikuttaisi tosi paljon. Että. Mitä enemmän niinku työelämässä just tapaa ihmisiä, niin sehän on se todennäköinen paikka, että mistä tulee niinku jatkuvia tai jatkossa sitten mahdollisuuksia. (T1)

...kannustettaisiin enemmänkin, että tota että lähtisi kokeilemaan niin kun ihan kaikkea mahdollista sen sijaan että siinä olisi just tuollainen ikävä puoli (karenssi) sitten. (T1)

No siinä (tulevaisuudessa) on ollut ehkä semmoinen pelko, että mitä kauemmin mä oon sitten sosiaalietuuksien varassa, että pääsenkö mä saavuttamaan sitten tota niin kun semmoisia tulevaisuuden suunnitelmia. Eli saanko mä työtä. (T2)

Se on tosi iso plussa, että saa vähän CV:hen nyt täytettä. Ja että toi luultavasti sitten mahdollistaisi niinku lähitulevaisuudessa vielä sen seuraavan työpaikan. (T1)

Mutta kun se että mä oon niinku miettinyt sitäkin, että oikeasti todella, todella tiukilla kun ihminen on taloudellisesti niin sekin että sä vaikka haet työpaikkaa tai menet töihin niin kyllä sä vähän rahaa siihen tarvitset kuitenkin. (T7)

Silti jotakin hyvää löydetään. Esimerkiksi aikaa jää vietettäväksi ystävien kanssa ja tärkeille harrastuksille.

No tietysti läheisiä kavereita on ehtinyt ehkä näkemään enemmän mitä monet muut, mutta tota kyllä on sitten tietysti jäänyt paitsikin varmasti monesta. (T1)

Lisäksi vastauksista nousi esille, että ihmiset haluavat pystyä osallistumaan siten, että pärjäsivät niin kutsutusti omillaan. Sosiaalietuuksien varassa eläminen koettiin elämiseksi muiden

varassa, joka haastatteluiden kontekstissa näyttäytyi syrjäyttävältä stigmalta sen sijaan, että se olisi kutsunut ihmisiä mukaan yhdessä tekemiseen.

...mähän oon koko ajan jonkun muun varassa mikä on tilanne missä mä en missään tapauksessa haluaisi olla. (T7)

7.3 Kuulumisen tunne

Aineistosta nousee esille kokemuksia, jotka tuottavat kuulumisen tunnetta, mutta myös kokemuksia, jotka sitä heikentävät. Toisaalta ollaan tyytyväisiä siihen, miten järjestelmä tietyissä tilanteissa kohtelee, mutta toisaalta esiin tulee myös kokemuksia siitä, että sosiaaliturva ja yhteiskunta on kuulumisen tunteen näkökulmasta tarkasteltuna rakennettu vain tietyn tyyppisille ihmisryhmille. Tämä puolestaan oli johtanut ulkopuolelle jäämisen kokemuksiin.

Ylipäättään se, että sä oot jotenkin tärkeä osa ja mukana tätä tän yhteiskunnan niinku liikkuvaa pyörää. Niin niin se tarkoittaa, että sun täytyy olla aika hyvissä voimissa. (T7)

...kun sun toimintakyky niinku menee. Niin sä käytännössä niinku putoat pois tästä yhteiskunnasta. (T7)

Tavataan silti ihmisiä ja puhelin on sitä varten sitten, että on niitäkin jotka ei ole ihan lähellä eikä nähdä, niin voi aina soittaa. (T6)

Mun mielestä musta pidetään kyllä niinku sikäli sen sosiaaliturvan kautta ihan hirveän hyvää huolta ja mun on välillä vähän vaikea jopa uskoa siihen, että näin on. (T7)

Joo mä oon ollut tota erilaisten sosiaalietuuksien varassa ja mä oon sinänsä ehkä aika onnekas ollut, että mulla on aika hyvin ne aina järjestynyt. (T2)

Osalla oli kokemusta siitä, että yhteiskunta onnistuu tuottamaan palveluita, jotka tukevat kuulumisen tunnetta. Eräs haastateltava oli kokenut tärkeäksi henkilökohtaisesti saamansa palvelun TE-toimistossa. Tämä puolestaan oli johtanut työpaikkaan, joka puolestaan oli nostanut haastateltavan toiveikkuutta tulevaisuuden osallistumismahdollisuuksien suhteen.

Eniten on helposti auttanut niinku se, että ihan noita TE-toimiston työntekijät on niinku soittanut ja ollaan niitten kanssa lähdetty niin kun yhdessä katsomaan noita mahdollisia paikkoja. (T1)

Olisi kiva, jos sieltä löytäisi jotain tota kavereita kenellä on samanlaisia intressejä, kun mulla on, niin kun esimerkiksi liikunnallisia tyyppejä lisää elämään. (T1)

Voimakkainta kuulumattomuuden tunnetta esiintyi työskentelymuodoissa, joita nykyjärjestelmä tunnistaa ja tukee huonosti. Puhumme taloudellisissa vaikeuksissa olevista yrittäjistä sekä kulttuurialan työntekijöistä. Nykyjärjestelmä tunnistaa heikosti nämä kaksi ryhmää ja se näkyy myös kuulumisen tunteessa. Tämän lisäksi rakenteissa näytti olevan joitakin eriarvoistavia instrumentteja, kuten esimerkiksi eläkevakuutus, jota apurahatyöskentely ei kartuta. Kuulumisen tunnetta ei heikennä pelkästään kokemukset sosiaaliturvasta, vaan myös ihmisten ennakkoasenteet.

Ja sitten tosi monet kokee, että taiteilijat on jotenkin laiskoja. Ne ei osaa ne on osaamattomia, jolloin tullaan ulkopuolelta neuvomaan mitä pitäisi tehdä ilman että mitään käsitystä, että miten se ala oikeasti toimii. Se on kanssa turhauttavaa. (T4)

Mulla ei ole ollut sitä luksusta, että mä olisin ikinä ollut oikeutettu työttömyystukeen Niinku tän työkuviota takia. (T4)

Apurahatyö ei kerrytä, vaikka eläkettä tai ansiosidonnaista. (T4)

...on jotenkin tosi ihan niinku kaiken ulkopuolella, että ei ole tavallaan turvaa oikein mistään. (T4)

...tarvitseeko edes tehdä semmoista erottelua sen välillä, että niinku millä tavalla se työ on tehty tai missä muodossa se työ on tehty, että siitä ei tavallaan rankaista. (T4)

Toiveet tulevaa uudistusta kohtaan olivat hyvin selkeät. Ne kumpusivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvoista ja kiteytyvät hyvin seuraavaan kahteen lainaukseen aineistosta.

...sen (sosiaaliturvan) tulisi niinku tukea ja osallistaa sitä ihmistä. (T7)

No varmaan hyvä lähtökohta voisi olla se, että se (sosiaaliturva) ei olisi ketään sorsiva... (T3)

7.4 Merkityksellisyiden tunne

Vastauksista ilmenee, että yhteiskunnallisella tasolla meillä on ainakin jonkin verran stigmatisoivaa käsitystä ja keskustelua työttömyydestä, joka vähentää henkilöiden

merkityksellisyyden kokemusta. Aineistosta nousi esille kokemuksia siitä, että vastaajia on pidetty laiskoina tai että he ovat yhteiskunnallinen taakka. Koettiin myös, että työttömyys nähdään yhteiskunnassamme epäonnistumisena.

Mäkin oon miettinyt sitä niinku häpeän ja stigman ja syyllisyydenkin niinku määrää. Ja ja jotenkin sitä. Sitä että onko mulla olemassa enää ihmisarvoa? (T7)

netissä ihmiset uskaltaa anonyymisti sanoa asioita, mutta että siellä on tosi vahva se jotenkin just että taiteilijat on laiskoja ja ne elää toisten verorahoilla ja sitten jotenkin just että työttömyys on epäonnistumista. (T4)

...sä oot ikään kuin semmoinen yhteiskunnan riippakivi... (T7)

Just joo, mutta kyllä se niinku. On siinä mielessä semmoinen stigma tietyllä tavalla just jotenkin silleen jossain työttömyydessä tai sitten apurahatyössä, koska jokin mieltää vaikka, että apuraha on silleen, että sen saa helposti ja sitten ihmiset vaan laiskottelee sillä. (T4)

Yksilöllisellä tasolla tarkasteltuna koehenkilöt olivat kuitenkin onnistuneet tuottamaan itselleen merkityksellisiä kokemuksia, joiden voitiin katsoa olevan osallisuutta edistäviä. Osa henkilöistä myös onnistui kuvaamaan, mikä voisi olla heidän merkityksellisyyden kokemustaan edistävää. Merkityksellisyyden kokemusta saatiin tai saataisiin tuotettua harrastuksien sekä työhön osallistumisen kautta.

Ihan sama niinku mulla nyt on kuntosaliharrastus mihin oon tosi paljon panostanut, mutta ihan sama käytännössä varmaankin, että mikä se on, mutta jos sen harrastuksen kautta tota tulee niinku semmoisia jatkuvia onnistumisen tunteita ja tulee niinku sellaisia fiiliksiä, että on niinku ylittänyt itsensä jollain tasolla, niin se varmasti niinku tota tuo tosi paljon niinku jokaisen elämään. (T1)

...että olisi mahdollista mun tehdä jotain tosi matalan kynnyksen työtä. (T7)

Kiva päästä pitkästä aikaa vähän tekemään niinku jotain. Jotain jotain tommoista hommaa (työtä). (T2)

Merkityksellisyyttä toisi myös resurssit tehdä panostuksia omaan lähipiiriin. Eräs haastateltavista ajatteli tällaisia panostuksia jopa ajalta, jolloin hän on jo maallisen elämän jättänyt.

Kyllä se semmoisen turvallisuuden tunteen antaisi, jos sieltä jonkun roposen laittaisit aina talteen sitä tulevaa arkkuja varten. Jonka jättäisi viimeisessä kirjeessä

sitten jälkeläisille, että tässä se mummo on pikkusen euroja säästellyt, ettei jää ihan teidän maksettavaksi kaikki. (T6)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuus, hallittavuus ja ennakoitavuus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda kuuluviin osallisuuden kokemuksia henkilöiltä, jotka elävät sosiaalietuuksien varassa. Tarkoituksena oli vastata tutkimuskysymyksiin

1. Miten osallisuuden kokemus toteutuu tai on toteutumatta nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna?
2. Mikä haastaa osallisuuden toteutumista tai osallisuuden kokemusta osallisuusindikaattorin läpi tarkasteltuna?

Aiheen katsottiin olevan ajankohtainen, sillä sosiaaliturvajärjestelmä on kokemassa lähivuosina historiallisen remontin. Osallisuudella on tärkeä rooli hyvinvoinnin tuottajana. Tässä opinnäytetyössä osallisuuden kokemuksia tarkasteltiin neljään osaan jäsennettyjen osallisuuden ulottuvuuksien läpi. Johtopäätökset on otsikoitu näiden neljän ulottuvuuden mukaan. Lisäksi teoriaosuudessa tuotiin esille nykyisen järjestelmän heikkouksia, joita uudistuksella pyritään saamaan kuntoon.

Elämän ja toimintaympäristön jatkuvuuden, hallittavuuden ja ennakoitavuuden näkökulmasta katsottuna voidaan tulkita, että parannettavaa löytyy. Tämän opinnäytetyön valossa nykyisestä järjestelmästä tämä ulottuvuus kokemuksellisesti puuttuu tai kokemus on vähäistä. Yhtäläisyyksiä löytyi myös sosiaaliturvakomitean teettämien selvitysten kanssa. Huolestuttavalta ilmiöltä vaikuttivat etenkin tilanteet, joissa etuuskäsittelijät olivat käyttäneet omaa harkintavaltaansa. Tällöin henkilöt olivat jääneet ilman toimeentulotukea, tai toimeentulotukea oli myönnetty niin vähäisiä määriä, että sillä ei pystynyt takaamaan itselleen kohtuullista elämää edes viikoksi.

Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat Määtän (2010, s. 28) näkemystä siitä, että nykyisen järjestelmän monimutkaisuus mahdollistaa ääritapauksessa tilanteita, joissa henkilöiden on mahdollista jäädä vaille minkäänlaista toimeentuloa. Jos valtaa käyttävillä viranomaisilla on vaikeuksia tulkita, onko joku oikeutettu etuuteen vai ei, voidaan ehkä ajatella järjestelmässä olevan pisteitä, jotka tuhoavat mahdollisuuden minkäänlaiselle ennustettavuudelle.

Aineistosta voidaan myös tulkita, että etuuden saamiseksi on mahdolltava johonkin lokeroon. Tällainen lokero voitaisiin tulkita yhdeksi tilkkutäkkimäisen sosiaaliturvajärjestelmän tilkuksi ja tilkkuun on mahdolltava, jotta on osa kokonaista tilkkutäkkiä. Näin tulkittaessa voidaan ajatella, että tilkkutäkkimäisyydestä eroon pääseminen avaisi selkeämmät mahdollisuudet etuuden piiriin pääsemiseksi. Tämän puolestaan voisi ajatella tuovan mukanaan ainakin ennakoitavuutta ja hallittavuutta etuuden piiriin pääsemisessä. Tällöin etuuden saaminen voidaan nähdä sujuvampana, joka täyttäisi myös yhden sosiaaliturvauudistuksen tavoitteista.

Kuten tuloksista selviää, yhdeksi haasteeksi nousi sosiaalietuuksien niukkuus. Aineistosta esille nousseet kokemukset voidaan ehkä siten, että sosiaalietuuksilla on mahdollista saada kaikki sellainen, jolla pärjää, mikä itsessään on hyvä asia. Pärjääminen ei kuitenkaan pidä sisällään elämän mukanaan tuomia yllätyksiä, joihin yksilöillä ei aina ole mahdollisuutta vaikuttaa, ja jotka vetävät henkilön oman talouden vaikeuksiin. Sosiaaliturva ei siis nykyisellään mahdollista taloudellisen puskurin kerryttämistä, jolla voisi varautua yllättäviin muutoksiin omassa toimintaympäristössä. Toki voidaan nostaa esiin kysymys siitä, onko tämä sosiaaliturvan tehtävä. Jos näin olisi, niin sen voisi ainakin kuvitella tuovan mukanaan elämään hallittavuuden kokemusta lisää.

8.2 Koetut osallistumismahdollisuudet

Kuten Karvonen oli todennut selvityksessään Suomalaisten hyvinvointi 2022 (2022, s. 106–108), suomalaiset kokevat osallisuutta vahvasti työn kautta. Tämä ilmiö oli esillä myös tässä opinnäytetyössä. Osallistuminen yhteiskuntaan nähtiin vahvasti työn kautta. Lisäksi vastaajat olivat kokeneet leimautumista vähempiarvoiksi kansalaisiksi sen perusteella, että ovat työttömiä tai että heidän työskentelymuotonsa ovat vähempiarvoista. Yhteiskunnallisesta ja kulttuurillisesta näkökulmasta voidaankin ehkä ajatella, että mikäli jotakin ryhmää ihmisiä pidetään vähempiarvoisessa asemassa, ei varsinaisesti puhuta ajatuksesta, joka kutsuisi mukaan osallistumaan toimintaan.

Myös kannustinloukut erilaisissa muodoissaan nousivat esille. Kannustinloukkujen voidaan ajatella olevan loukkuja, jotka toimivat esteenä henkilön pääsemiseksi osalliseksi työelämään. Jotta henkilö pääsisi eroon loukusta, ovat vastauksissa kuvautuneet panokset yksilön näkökulmasta melko kovia, kuten oman toimeentulon tai jopa oman terveyden riskeeraaminen. Tämän opinnäytetyön valossa ei voida todeta, että työhön osallistuminen olisi ollut

haastateltavien halusta kiinni. Päinvastoin halua olisi ollut, mutta hyöty-riskisuhde koettiin liian heikkona. Näin ollen eetos laiskoista työttömistä ei saa tutkimuksessa vahvistusta, vaan ennemmin tulisi miettiä, miten voisimme poistaa kannustinloukkuja eli parantaa työelämään siirtymisen hyöty-riskisuhdetta yksilöiden henkiset ja fyysiset voimavarat huomioiden. Ehkäpä osa ongelmaa on myös siinä, että osa etuusmuodoista nähdään janana, jolla on alku- ja päätepiste. Sen sijaan etuuksien varassa elävät henkilöt toivoisivat kuitenkin enemmän jojo- maista mahdollisuutta työelämän ja etuuksien väliseen suhteeseen. Tämän voitaisiin katsoa edustavan jonkinlaista joustavuutta, jota tulevalla uudistuksella haetaan. Tämä saattaisi olla sellaista joustavuutta, joka kannustaa työelämään. Nämä kaksi asiaa on listattu myös sosiaaliturvauudistuksen tavoitteiksi.

8.3 Kuulumisen tunne

Kuulumisen kokemukset olivat tämän opinnäytetyön aineistossa ristiriitaiset. Kuten tuloksista kävi ilmi, voimakkainta kuulumattomuuden tunne oli kahden erityisryhmän edustajalla, joista toinen oli taloudellisiin vaikeuksiin ajautunut yrittäjä ja toinen kulttuurialalla työskentelevä henkilö. Heidän kokemuksissaan järjestelmä näyttäytyi osittain jopa epäoikeudenmukaisena tai epäyhdenvertaisena. Tämän voidaan ajatella olevan siinä mielessä mielenkiintoinen yhteisö, että yrittäjät ja heidän yrityksensä onnistuessaan luovat verotuloja, joiden varaan koko yhteiskunnan hyvinvoinnin rahoitus pitkälti nojaa. Onkin varsin ymmärrettävää, että järjestelmä, joka on valmis hyötymään yrittäjien onnistumisista mutta ei ole valmis antamaan tukea avun hetkellä, saattaa näyttäytyä varsin epäoikeudenmukaiselta.

Myös kulttuurialan edustajien tilanne vaikuttaa tämän aineiston pohjalta paradoksaaliselta. Olemme kyllä valmiita nauttimaan heidän aikaansaannoksistaan, mutta toisaalta emme yhteiskuntana ole juurikaan valmiita tukemaan heitä taiteen syntymiseksi.

8.4 Merkityksellisyyden tunne

Stigmat leimaavat nakertavasti henkilöiden merkityksellisyyden kokemusta. Stigmat, joista puhutaan, liittyivät pitkälti työttömyyteen tai siihen, mitä yhteiskunnassa käsitetään työnä. Voidaan ehkä todeta, että työn tekemisen arvostus nousee merkittäväksi teemaksi merkityksellisyyden kokemuksessa. Näyttääkin siltä, että itse sosiaaliturvajärjestelmällä ei ole

juurikaan tekemistä sen kanssa, miten merkityksellisiksi henkilöt itsensä kokevat. Ennemminkin yhteiskunnan asenteissa ja tavoissa nähdä eri tilanteita voisi olla korjattavaa.

Merkityksellisyyden tunteen rakentuminen näyttäytyikin jäävän pitkälti yksilöiden itsensä vaaraan. Voidaan siis ajatella, että etenkin merkityksellisyyden kokemuksessa on hyvin vahvasti uusliberalistinen henki, joka nojaa yksilökeskeisyyteen. Aivan kuin olisimme yhteiskuntana unohtaneet kannustaa, tsemkata ja tehdä asioita sen eteen, että yksilö voisi tuntea olevansa merkityksellinen.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä ja tunteita herättävä prosessi. Se on sisältänyt paljon myös luopumisen tuskaa. Alun perin opinnäytetyössä piti olla merkittävä rooli myös perustulolla. Prosessin edetessä perustulon liittäminen osaksi työtä alkoi kuitenkin näyttää irrallismalta ja irrallisemmalta osalta, jonka vuoksi se lopulta karsiintui työstä kokonaan pois. Nyt kun työtä katsoo, uskon sen olleen kuitenkin hyvä valinta, sillä työstä on tullut ehjempi kokonaisuus. Tosin se edelleen näyttää hieman siltä, kuin peili olisi mennyt rikki ja palaset liimattu takaisin paikalleen. Kokonaisuus olisi voinut olla ehjempi, jos teoriaosuutta olisi remontoitu isommalla kädellä, mutta siihen ei enää yksinkertaisesti aikataulu antanut myöden.

Kaikesta tehdystä työstä voi kuitenkin aina oppia. Tässä työssä oppia on tullut paljon siitä, miten vastaavan laajan työn prosessi kannattaisi hoitaa. Ennen teoriaosuuden kirjoittamista olisi ehkä kannattanut kerätä aineisto ja analysoida se. Näin ollen olisi ehkä ollut tarkempi suunnitelma siitä, mistä teoriaosuudessa kannattaa kirjoittaa.

Yksi sosionomin AMK-tukinnon kompetensseista on kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen (SOAMK, 2023). Opinnäytetyön tekeminen onkin syventänyt ymmärrystä sosiaaliturvajärjestelmästä osallisuuden kokemusta tuottavana rakenteena tai sitä rapauttavana rakenteena. Paljon jää sen varaan, miten me yhteiskuntana haluamme katsoa ja nähdä yksilöiden erilaisia elämäntilanteita ja miten me yhteiskuntana haluamme olla tukemassa niissä tilanteissa. Viime aikoina on saanut kuulla liikakin poliitikkojen suusta hokemaa ”tämä on arvovalinta”, mutta niin se vain pohjimmiltaan taitaa olla sosiaaliturvajärjestelmäkin arvovalinta.

Tämän opinnäytetyön tekeminen vahvisti käsitystäni siitä, että jokaisen sosiaalialan työntekijän olisi äärimmäisen tärkeää tunnistaa se, että sosiaalityö on myös sosiaalipoliittista työtä, sillä rakenteet määrittävät valtavasti niitä raameja, joissa sosiaalityön on tapahduttava. Jos raamit puolestaan syntyvät arvopohjalta, olisi jokaisen sosiaalialan työntekijän hyvä pohtia, miten minä voin olla osa julkista arvokeskustelua ja sitä kautta pyrkiä vaikuttamaan rakenteiden syntyyn.

LÄHTEET

- Elinkeinoelämän keskusliitto. (24.08.2016). *Viikon kysymys: Mitä ovat kannustinloukut?* <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/viikon-kysymys-mita-ovat-kannustinloukut/>
- Harisalo, R., Miettinen, E. (2004). *Hyvinvointivaltio: Houkutteleva lupaus vai karvas pettymys*. Vammalan Kirjapaino Oy. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-44-6122-3>
- Heinonen, H.-M., Laatu, M., & Tervola, J. (2011). *Haastavat asiakkuusprosessit Kelassa: Tutkimus haastavista asiakasryhmistä ja sosiaaliturvan (toimeenpanon) ongelmista* (Nettityöpaperieita 20/2011). Kela. <http://hdl.handle.net/10138/24597>
- Heinonen, J., Hurtig, J., Hämäläinen, J., Kilpeläinen, A., Kiuru, K.-E., Laitinen, M., Lähteinen, S., Matthies, A.-L., Metteri, A., Nikupeteri, A., Närhi, K., Pekkarinen, E., Pohjola, A., Ray, M., Romakkaniemi, M., Seppänen, M., Sirkka, K., & Tiitinen, L. (2017). *Rakenteellinen sosiaalityö* (3. painos).
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu*. Gaudeamus.
- Järvinen, A., & Saarinen, E. (2021). *Suomen köyhyysraportti 2021*. Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-Fin. <https://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2021/10/EAPN-FIN-Koyhyysvahti-2021-Suomen-koyhyysraportti.pdf>
- Karvonen, S., Kestilä, L., & Saikkonen, P. (2022). *Suomalaisten hyvinvointi 2022*. PunaMusta Oy. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-996-2>
- Kauppi, E., Kotamäki, M., Puonti, P., & Ropponen, O. (2022). *Kannustinloukut Suomessa* (124). ETLA. <https://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-124.pdf>
- Kela. (25.01.2024). *Rahoitus ja avainluvut*. KELA | FPA. <https://www.kela.fi/rahoitus-ja-avainluvut>
- Kosonen, L. (15.09.2017). *Etuuslakien onnistunut yhteisvaikutus voi purkaa kannustinloukut*. Sosiaalivakuutus. <https://sosiaalivakuutus.fi/etuuslakien-yhteisvaikutus-ratkaisee-sosiaaliturvan-uudistuksen-onnistumisen/>
- Mattila, H., Saikku, P., Sihvonen, E., Tervola, J., & Virrankari, L. (2021). *Tutkimuskatsaus Suomen sosiaaliturvan monimutkaisuuteen* (Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2021:1). Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5434-2>
- Metteri, A. (2012). *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Tampereen Yliopistopaino Oy. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8956-3>
- Moisio, P. (2006). *Suhteellinen köyhyys Suomessa*. Yhteiskuntapolitiikka, 2006(6), 639–645. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117296>

- Määttä, A. (2010). *Toimeentulotuen väliinputajat*. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 18(1), 20–34. <https://journal.fi/janus/article/view/50546>
- Niemelä, H., & Salminen, K. (2006). *Suomalainen sosiaaliturva* (2.p.). Eläketurvakeskus. (Alkuperäinen teos julkaistu 2006). <https://urn.fi/URN:ISBN:951-669-703-8>
- Remes Matti. (26.01.2022). *Sosiaaliturvan peruskäsitteet osa 4: Mitä tarkoittaa kannustinloukku?* Sosiaalivakuutus.fi. <https://sosiaalivakuutus.fi/sosiaaliturvan-peruskasitteet-osa-4-mita-tarκοittaa-kannustinloukku/>
- SOAMK. (20.04.2023). *Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit*. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (13.02.2023). *Sosiaaliturvauudistus*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://stm.fi/sosiaaliturvauudistus>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (15.12.2023). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- Tilastokeskus. (i.a.). *Vakava aineellinen ja sosiaalinen puute*. Noudettu 21. helmikuuta 2024, osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/vakava_aineelli.html
- Tilastokeskus. (19.12.2022). *Pienituloisten määrä kasvoi vuonna 2021*. <https://www.stat.fi/julkaisu/clbksh4ppy1y20bum4uh8ngbq>
- Tilastokeskus. (24.03.2023). *894 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2021*. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lp8xaorjoa0cw1txm8lzp9>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa*. 2019(3). https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

